

OSNUTEK

RESOLUCIJA O NACIONALNEM PROGRAMU ZA KULTURO

2021–2028

nelektorirana verzija

Ljubljana, september 2021

VSEBINA

<i>UVOD</i>	4
<i>I. IZHODIŠČA ZA NACIONALNI PROGRAM ZA KULTURO 2021–2028</i>	9
Zgodovina in pravne podlage.....	9
Oblikovanje NPK 2021–2028.....	11
Trenutne okoliščine delovanja v kulturi.....	13
Razvojni potenciali kulture.....	20
Vključenost v kulturno udejstvovanje.....	23
Zasnova NPK 2021–2028.....	25
Poslanstvo NPK 2021–2028.....	26
<i>II. NAČRT</i>	27
<i>III. CILJI</i>	29
<i>IV. JAVNI INTERES NA PODROČJU KULTURE</i>	34
<i>V. NOSILCI JAVNEGA INTERESA V KULTURI</i>	37
<i>VI. IZVAJALCI POSAMEZNIH NALOG JAVNE SLUŽBE</i>	38
Javni sektor v kulturi.....	38
Zasebni sektor.....	39
<i>VII. RAZVOJNI CILJI PO PODROČJIH KULTURE</i>	40
Slovenski jezik in jezikovna politika.....	41
Knjiga in založništvo.....	42
Knjižnična dejavnost.....	44
Uprizoritvene umetnosti.....	46
Glasbene umetnosti.....	48
Vizualne umetnosti.....	50
Arhitektura, oblikovanje ter kulturne in kreativne industrije.....	52
Film in avdiovizualna dejavnost.....	54
Intermedijske umetnosti.....	56
Kulturna dediščina.....	58
Arhivska dejavnost.....	59
Mediji.....	61

Kulturno-umetnostna vzgoja.....	63
Kulturna raznolikost kot človekova pravica	65
Ljubiteljska kulturna dejavnost	66
<i>VIII. SKUPNI CILJI ZA VSA PODROČJA KULTURE.....</i>	<i>67</i>
Mednarodno sodelovanje na področju kulture	67
Digitalna preobrazba	68
Evropska sredstva.....	70
Investicije na področju kulture.....	72

Kultura je imela v slovenski narodni zgodovini zelo pomembno vlogo. V času Trubarja, ki je sedanje slovenske pokrajine v okviru tedanje habsburške monarhije prvič ozavestil kot enotni kulturni prostor, je prek jezika postavila temelje za poznejše narodotvorne cilje. Prav iz spoznanja o jezikovni povezanosti se je konec 18. stoletja začela in še veliko bolj izrazito v 19. stoletju razvila zavest o narodni identiteti, ki je v duhu Prešernove *Zdravljice* po marčni revoluciji prerasla v jasno artikulirane politične zahteve. Kultura na Slovenskem je s tem postala in ostala kritični spremljevalec družbenega dogajanja. Četudi je bila kdaj zvesta zagovornica ideologije, ki je po drugi svetovni vojni opustošila naš duhovni prostor, nič ni moglo utišati njenih prizadevanj za povezanost in enotnost naroda, ki ju je najprej soustvarjala s pomočjo skupnega jezika, pozneje z izoblikovanjem narodnobuditeljskih zahtev po umetniškem in znanstvenem udejstvovanju v domačem jeziku, nazadnje pa – kot najvišjo stopnjo narodove zavesti – z razglasitvijo samostojne države Slovenije, ki smo jo uresničili pred 30 leti.

Taka vloga kulture v narodovi zgodovini zaradi odsotnosti politične moči naroda v preteklosti je po eni strani imenitno izhodišče za njeno družbeno priznanje in veljavo, po drugi pa prinaša bodisi lažno udobje in ležerno (samo)zadovoljnost z doseženo osamosvojitvijo in lastno državo kot dokončnim narodotvornim ciljem, kar načenja narodove ustvarjalne ambicije, zmanjšuje izrazno umetniško moč, slabi potrebo po kulturnem delovanju in udejstvovanju ali pa se povsem prepusti težnjam po globalizaciji sveta in se preobrazi v stalno potrebo po družbenem anarhizmu, kar spodkopava temelje demokracije, svobode govora slehernega posameznika in ustvarjalne neodvisnosti.

Naloga načrtovalcev kulturne prihodnosti Slovenije je torej zagotavljanje takih kulturnih politik, programov in pogojev, ki bodo krepili ustvarjalno moč tako posameznika kot družbe. Ustvarjalnost namreč spodbuja družbeni razvoj in obenem omogoča, da se izoblikuje kulturna identiteta posameznega naroda. Skrb za kulturo je torej posredno skrb za ohranjanje duhovne rasti celotne družbe in narodne zavesti. Ozavestiti je treba dejstvo, da kultura sooblikuje vse druge segmente družbenega življenja, zato so njena vsebinska pestrost, odprtost in dostopnost na vseh izraznih področjih nujne za celovito oblikovanje posameznika. Obenem pa je prav kultura z ohranjanjem kulturne dediščine, tudi arhivsko dejavnostjo, nosilka človekovega družbenega in narodnega spomina. Ohranjanje in krepitev kulturne identitete naroda je zato dolžnost države in obenem temeljna pravica državljanov in državljanov, ki se izvaja od kulturno-umetnostne vzgoje prek skrbi za položaj

slovenščine v javni rabi in posebne pozornosti, namenjene obema narodnima skupnostma, italijanski in madžarski, romski skupnosti, etničnim in najranljivejšim družbenim skupinam, do ustvarjanja pogojev za uresničevanje verske svobode ter varovanje kulturnih pravic kot človekovih pravic.

Samo s skrbjo za lastno kulturno nacionalno zgodovino lahko kot zdaj že uveljavljena članica Evropske unije določimo naše mesto v družbi evropskih narodov in postanemo ne samo enakovredni, ampak tudi pomembni in ugledni sogovornik v združeni Evropi v času, v katerem so se zaradi izbruha virusa covid-19 tako zelo zamajale do zdaj znane oblike družbenega življenja, še posebej močno tudi dejavnosti na področju kulture. Spremenjeni pogoji delovanja kulture, tako zaradi nenehnih globalizacijskih procesov, novih tehnoloških inovacij kot vedno tesnejšega povezovanja kulturnih vsebin z drugimi resorji, zahtevajo zagotovitev učinkovitega in prilagodljivega ustvarjalnega okolja. Omogočiti je treba take pogoje, da bo poskrbljeno za razvoj na vseh ravneh kulturnega ustvarjanja in razumevanja kulture v najširšem pomenu družbene *humanitas*.

Pomembno je, da Slovenke in Slovenci kulturo ozavestijo kot vrednoto, ki vzpodbuja njihove lastne ustvarjalne potenciale, ustvarja pogoje za njihov osebni razvoj, svobodo izražanja, usvajanje novih znanj in izkušenj, vzpostavljanje humanih medčloveških odnosov in družbene etike, ter vrednoto, ki obenem razvija njihovo spoštovanje dosežkov lastnega naroda in samostojne države, pa tudi tako dialoško odprtost do sosednjih narodov, Evrope in sveta, ki naše kulture ne slabi, ampak jo bogati, dopolnjuje in krepi. Za dosego tega je treba uravnoteženo razvijati vsa kulturna področja in vse zvrsti kulture. Prizadevati si je treba za dosego visokih strokovnih standardov in presoj pri vrednotenju kulturnih potencialov in dosežkov, ki imajo trajno vrednost za slovensko kulturno zgodovino. Obenem pa je treba z jasno opredelitvijo, kaj je javni interes na področju kulture, spodbujati čim višje umetniške kriterije tudi znotraj tekoče kulturne produkcije. Taka izhodišča je treba uveljaviti na celotnem prostoru Slovenije in tudi onstran njenih meja, povsod, kjer se govori slovenski jezik, saj lahko le z decentralizacijo in teritorialno razpršenostjo kulturnih dobrin zagotavljamo enake pogoje za vse državljanke in državljane ter obenem krepimo in utrdimo zavest o kulturi kot osrednji povezovalni duhovni sili evropskih narodov.

Osnutek Resolucije o nacionalnem programu za kulturo 2021–2028 (v nadaljevanju NPK 2021–2028) temelji na analizi preteklih dosežkov slovenske kulture kot temelja za oblikovanje slovenske narodotvorne in državotvorne zavesti in ohranjanja narodnega spomina, razumevanju potreb sedanjosti, posebej zaradi oteženih pogojev delovanja kulturnega sektorja zaradi epidemije covid-19, in uveljavitvi razvojnih potencialov kulture za prihodnost, s poslanstvom, da se slovenska kultura uveljavi kot pomemben razvojni dejavnik in se tesneje poveže z drugimi sektorji, s ciljem sooblikovanja inventivne, povezane, trajnostno usmerjene, kulturno osveščene družbe, kar bo

omogočilo uresničitev ustvarjalnih, inovacijskih, ekonomskih in družbenih potencialov tega področja. Za doseganje teh ciljev je treba uveljaviti kulturne strategije, ki izhajajo iz obstoječih rešitev in obenem vzpodbujajo razvoj, ter doseči posodobitve kulturno-političnega sistema, ki prinašajo višjo stopnjo medsektorske povezanosti in vključenosti kulture v trajnostne razvojne strategije. Razvojni vidiki vključujejo tudi prenovo in izgradnjo javne kulturne infrastrukture, uvajanje novih tehnologij in sodobnih pristopov, vključno z digitalizacijo, vzpostavitev vzdržnega sistema financiranja, krepitev vključenosti prebivalstva v kulturno dogajanje, še posebej na področju kulturno-umetnostne vzgoje in ljubiteljske kulture, in učinkovito mednarodno promocijo ter uveljavitev slovenske kulture.

Osnutek NPK 2021–2028 skladno z 10. členom ZUJIK (Uradni list RS, št. 77/07 – uradno prečiščeno besedilo, 56/08, 4/10, 20/11, 111/13, 68/16, 61/17 in 21/18 – ZNOrg) opredeljuje »vlogo kulture v razvoju Slovenije in slovenskega naroda ter javni interes zanjo, opredeli področja kulture, na katerih se zagotavljajo kulturne dobrine kot javne dobrine, načrtuje investicije v javno kulturno infrastrukturo, postavi cilje in prioritete kulturne politike, določi čas za njihovo uresničitev ter kazalce, po katerih se bo merilo njihovo doseganje«. Pri tem upošteva, da morajo razvojni cilji izhajati iz preteklih dosežkov, dolgoročno uveljavljenih sistemskih rešitev in premisleka o kulturnih temeljih naroda, ki so zagotavljali stabilnost kulturnega sektorja v preteklosti, še posebej v času pandemije covid-19. Ta stabilnost mora biti zagotovljena tudi v prihodnje, zato osnutek NPK 2021–2028 ne prinaša prelomnih sistemskih novosti, temveč poskuša smiselno in konstruktivno nadgraditi tiste strukturne rešitve, ki so se že izkazale kot uspešne in pozitivne.

Kot razvojni cilji so na področju javnih zavodov v osnutku NPK 2021–2028 opredeljeni: krepitev vloge in zagotovitev trajnostnih pogojev za delovanje javnih zavodov kot temeljnih nosilcev slovenske kulture, z usmeritvami in cilji, ki so transparentni in usklajeni z vsakokratnim NPK, ob sočasnem zmanjšanju administrativne obremenjenosti ter zagotovitvi dolgoročnega stabilnega financiranja. Za optimalno izvajanje javne službe je na področju kulture ob stalnih zaposlitvah za nedoločen čas treba preiti k bolj prilagodljivim oblikam zaposlovanja, vezanim na mandat direktorja oziroma na določeno časovno obdobje. Urediti je treba lažje prehajanje med delovnimi mesti in možnost prekvalifikacije v umetniških poklicih z beneficiranim stažem. Okrepiti je treba programsko in infrastrukturno povezovanje in spodbujati pretočnost znotraj javnega sektorja v kulturi s ciljem celovitega razvoja kulture ter dviga kakovosti, raznolikosti in dostopnosti kulturnih vsebin. S sprejetjem Zakona o zagotavljanju sredstev za določene nujne programe Republike Slovenije v kulturi (ZZSDNPK, Uradni list RS, št. 73/19) in njegovo uveljavitvijo v proračunih 2021 in 2022 v mandatu ministra dr. Vaska Simonitija je omogočeno izvajanje nujnih ukrepov na področju javne kulturne infrastrukture.

Nadalje so v osnutku NPK 2021–2028 kot razvojni cilji opredeljeni še: poenostavitev postopkov programskih in projektnih razpisov za financiranje zasebnega sektorja, če izkazuje visoko kakovost in prednostno delovanje v javnem interesu na področju kulture, pa tudi zagotavljanje evropskih virov financiranja za njegovo delovanje.

Področje samozaposlenih v kulturi potrebuje celostne pristope, zato so v osnutku NPK 2021–2028 kot razvojni cilji opredeljeni: sistemska rešitev položaja samozaposlenih v kulturi, vključno z natančnejšo opredelitvijo kriterijev in številom upravičencev, uveljavitev pogojev, ki bodo za kulturne projekte javnih zavodov in zasebnega sektorja v primeru najemanja zunanjih izvajalcev v načrtovane projekte ustrezno vključevali samozaposlene. Prav tako je cilj vzpostavitev urejanja pravic in obveznosti samozaposlenih v digitalnem okolju z uporabo sodobnih tehnologij, ki vključuje preprostejše, učinkovitejše, preglednejše in za vse vpletene v postopke bolj funkcionalno uveljavljanje pravic ustvarjalcev ter temeljitejše spremljanje njihovega izpolnjevanja obveznosti, izboljšanje preglednosti ponudbe storitev ter uvedba učinkovitejših procesov integracije nezaposlenih in samozaposlenih na trg delovne sile z ustvarjanjem in spodbujanjem delovnih možnosti in ustrezne štipendijske politike.

Posebno, prednostno skrb je treba v globalnem evropskem prostoru nameniti slovenskemu jeziku kot temeljni identifikacijski točki naroda in vsem njegovim nosilcem, vključno s Slovenci v zamejstvu in po svetu. Okrepiti je treba njihovo vlogo pri sooblikovanju slovenske kulture tako v domačem kot mednarodnem prostoru ter pri načrtovanju kulturne politike upoštevati enotni slovenski kulturni prostor. NPK 2021–2028 je usklajen tudi z Resolucijo o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2021–2025 (ReNPJP21–25, Uradni list RS, št. 94/21).

Razvojni cilji po posameznih področjih znotraj kulturnega sektorja narekujejo prenovo zakonodajnega okvira; celovitejša zakonska ureditev je potrebna na področju zaposlovanja v kulturi, pri opredeljevanju razmerij financiranja javnih zavodov, katerih ustanoviteljice so lokalne skupnosti, in na področju medijske zakonodaje. Na področju varstva kulturne dediščine so predvidene prilagoditve zakonskih določb glede razpolaganja in upravljanja s kulturnimi spomeniki, ter sprejem podzakonskih aktov, nujnih za izvajanje namena zakona. Poskrbeti je treba za ohranitev jedrnih dejavnosti na področju knjigotrštva. Okrepiti je treba financiranje filma, knjige, vizualnih, glasbenih in intermedijskih umetnosti, ki so v primerjavi z močno institucionaliziranim gledališkim področjem izraziteje podvrženi tržnim zakonitostim. Področje vizualnih umetnosti bi bilo treba razbremeniti z zmanjšanjem davka na dodano vrednost na višino 5 %, kot je predpisano za področje knjige.

Posebna skrb velja ohranjanju kulturne dediščine na celotnem slovenskem kulturnem prostoru, saj je zaradi krčenja sredstev v preteklem desetletju ta še posebej ranljiva in izpostavljena propadanju.

Kljub temu da se število medijev na različnih platformah v zadnjem obdobju povečuje, pa se na drugi strani znižujejo profesionalni standardi, zato bo NPK 2021–2028 namenjal posebno pozornost ustvarjanju pogojev za kakovostne medijske vsebine in povečevanje profesionalnih standardov. Veljavna medijska zakonodaja kljub večkratnim spremembam ne sledi zahtevam sodobnega časa, zato je treba pripraviti povsem nova krovna zakona o medijih in RTV. Krepiti je treba vlogo javne radiotelevizije kot javnega servisa, ki ima za nalogo tudi krepitev nacionalne in kulturne identitete, hkrati pa mora s kakovostnim programom, okrepljenim s kulturnimi vsebinami, in raznovrstnostjo nagovarjati čim širšo paleto družbenih skupin. Celovitost, nepristranskost in resničnost informacij, h katerim je sicer zavezan vsak medij, še posebej pa mora k temu stremeti javni medijski servis, so pomembne za delovanje družbe, za presojo državljanek in državljanov o dogajanjih v družbi, s tem pa se krepí tudi njihova sposobnost nadzora nad oblastjo. Ker področja medijev ni mogoče povsem prepustiti trgu, je treba v času veljavnosti NPK na različne načine spodbujati raznoliko in kakovostno novinarstvo, dajati podporo preiskovalnemu novinarstvu in hkrati vlagati v razvoj medijske pismenosti, da bi lahko v poplavi medijskih vsebin čim bolj prepoznavali in ločili resnične informacije od neresničnih in zavajajočih.

Prvi osnutek NPK 2021–2028 je smiselno nadaljevanje Nacionalnega programa za kulturo 2014–2017 in predhodnih resolucij. Skladno s spremenjenimi okoliščinami in ugotovljenimi potrebami na področju kulture uvaja nekatere nove vsebine in smernice, ki odgovarjajo na izzive sedanjosti, ob čemer hkrati upošteva dosežene temelje v kulturnem sektorju in poskuša predvideti razvoj, prihodnja dogajanja in potrebe na področju kulture. NPK 2021–2028 izhaja iz trenutnega stanja v slovenski kulturi, upošteva veljavne nacionalne in evropske strategije ter priporočila, ob tem pa smiselno vključuje tudi nekatere še vedno pomembne cilje iz prejšnjih resolucij, ki so se izkazali kot dolgoročno zanesljivi ali so iz različnih razlogov ostali neuresničeni.

Zgodovina in pravne podlage

Že pred sprejetjem Resolucije o nacionalnem programu za kulturo (2004) je ministrstvo, pristojno za kulturo, pripravilo več kulturno-političnih dokumentov: leta 1991 je minister dr. Andrej Capuder skupščini RS predložil Nekaj izhodišč za kulturni razvoj Slovenije, v katerih je poudaril, da naj slovenski nacionalni program izhaja iz »jasnih strokovnih kriterijev, iz evropske primerljivosti, vendar tako, da bo varoval slovensko kulturno in nacionalno identiteto«.¹ Sledila je Resolucija o kulturi, ki jo je istega leta pripravil Odbor za kulturo Državnega zbora Republike Slovenije, ki je že opredelila prvine kulturne politike, vključno z zahtevo po oblikovanju NPK; leta 1994 je bil sprejet Zakon o uresničevanju javnega interesa na področju kulture (Uradni list RS, št. 75/94), ki je uzakonil sistem odločanja in organiziranosti v kulturi, kulturno-politične cilje pa je prepustil Nacionalnemu programu za kulturo, ki ga je določil v 7., 8. in 9. členu, z naslednjo opredelitvijo: »Nacionalni kulturni program določa temelje kulturne politike in opredeljuje obseg dejavnosti na področju kulture, ki se financira oziroma sofinancira iz državnega proračuna in iz drugih javnih ter zasebnih sredstev«.

¹ Objavljeno v: Andrej Capuder, *Mozaiki svobode: politika in kultura 1985–1991*, Ljubljana: Mihelač, 1992, str. 96.

Prvi predlog Nacionalnega programa za kulturo je bil pripravljen v mandatu ministra za kulturo mag. Rudija Šeliga, ki je takrat opozoril, da naj nacionalna kulturna politika pospešuje *»nepristranski in uravnoteženi soobstoj različnih oblik, stilov in miselnih tokov znotraj sodobne kulturne produkcije. Vendar pa kulture ni mogoče usmerjati, določati ali nadzirati; država z nacionalnim kulturnim programom opredeljuje javni interes na področju kulture, pri tem pa se distancira od njenih idejnih in estetskih sestavin, kulturnih procesov in umetniških stvaritev. Z državnim financiranjem jo le selektivno podpira, predvsem pa vpliva na distribucijo tako selekcioniranih del.«* In nadaljuje, da *»kultura je in mora ostati vrednostno središče slovenske narodne in nacionalne skupnosti, identifikacijska in konstitutivna točka, okoli katere se zbira vse, kar v najširšem duhovnem in materialnem smislu počnemo, vemo o samem sebi ali mislimo, da vemo, torej kot prostor samozavedanja, samoizražanja, kritičnega mišljenja, tudi seveda kritične avtorefleksije, še zlasti pa vizij in načrtovanja prihodnosti.«*²

Slovenski program za kulturo je bil sprejet nekaj let pozneje, ko je Državni zbor Republike Slovenije 27. februarja 2004 potrdil Nacionalni program za kulturo 2004–2007, ki sta mu sledili še dve sprejetji temeljnega strateškega dokumenta, in sicer za obdobji 2008–2011 in 2014–2017. Že prvi strateški dokument na področju kulture je za temeljne prvine sodobnih evropskih kulturnih politik prepoznal: svobodo izražanja in ustvarjanja, kulturni pluralizem ter razviti sistem varovanja lastne identitete in kulturne dediščine, ob tem pa poudaril takratno ambicijo slovenske kulture po odprtosti v prihodnost ter umeščenosti v skupni evropski kulturni prostor, ki je predstavljal možnost in izziv za lastno ustvarjalnost ter varovanje narodnih posebnosti.

V času veljavnosti Nacionalnega programa za kulturo 2014–2017 je Državni zbor Republike Slovenije 20. oktobra 2016 sprejel Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o uresničevanju javnega interesa za kulturo (ZUJIK-F) (Uradni list RS, št. 68/2016), ki je na novo opredelil obdobje veljavnosti resolucije ter spremljanje izvajanja ukrepov in poročanje. Razlogi za to spremembo so izhajali iz praktičnih izkušenj uresničevanja strategije in vsebinskih vprašanj doslej sprejetih nacionalnih programov za kulturo. Ugotovljeno je bilo, da so štiri leta prekratko obdobje za uresničitev investicij in sprememb zakonodaje. Veljavni Zakon o uresničevanju javnega interesa za kulturo (Uradni list RS, št. 77/07 – uradno prečiščeno besedilo, 56/08, 4/10, 20/11, 111/13, 68/16,

² *Slovenski nacionalni kulturni program: predlog*, Ljubljana: Nova revija, 2000, str. 16–17.

61/17 in 21/18 – ZNOrg) sedaj določa: *»Nacionalni program za kulturo je strategija kulturne politike, ki izhaja iz zgodovinsko doseženega položaja kulture, s katero se ugotovi vloga kulture v razvoju Slovenije in slovenskega naroda ter javni interes zanjo, opredeli področja kulture, na katerih se zagotavljajo kulturne dobrine kot javne dobrine, in predvidi usmeritve na področju investicij v javno kulturno infrastrukturo. Sprejme se za obdobje najmanj osmih let. Na podlagi nacionalnega programa sprejme vlada akcijski načrt, s katerim za obdobje štirih let določi ukrepe (obseg in vrsto kulturnih dejavnosti), cilje, obseg sredstev in čas za njihovo uresničitev ter kazalce, po katerih se bo merilo njihovo doseganje.«*

Poleg tega Vlada Republike Slovenije poroča Državnemu zboru Republike Slovenije o izvajanju Nacionalnega programa za kulturo vsaki dve leti in ne več vsako leto, kot je veljalo do leta 2016.

Ob izteku Nacionalnega programa za kulturo 2014–2017 je Ministrstvo za kulturo začelo s pripravo Resolucije o nacionalnem programu za kulturo 2018–2025 ter opravilo javno razpravo, vendar je bil zaradi nenaklonjenih odzivov javnosti novembra 2017 postopek ustavljen v medresorskem usklajevanju.

Oblikovanje NPK 2021–2028

Oblikovanje dokumenta se je ponovno začelo v letu 2019 z imenovanjem strokovne komisije za pripravo nove Resolucije o nacionalnem programu za kulturo 2020–2027 (28. 6. 2019) v sestavi mag. Petra Culetto (predsednica), Jadranka Plut (vodja projekta), mag. Igor Teršar, Zoran Pistotnik in Aleš Novak.

Ob začetku priprave NPK 2020–2027 je Ministrstvo za kulturo oblikovalo deset kulturno-političnih ciljev za čas veljavnosti novega programa: (1) zagotavljanje pogojev za umetniško ustvarjanje ter razvoj področja kulture in njenih potencialov, (2) oblikovanje učinkovitih mehanizmov javnega financiranja kulturnih dejavnosti in mehanizmov nadzora za spremljanje učinkov financiranja ter drugih ukrepov kulturne politike, (3) digitalizacija in virtualizacija kulturnih vsebin, (4) mednarodna prepoznavnost Slovenije z uveljavljanjem domače ustvarjalne produkcije in ustvarjalcev, (5) spodbujanje razvoja umetnostne kritike in prisotnosti kulture v vseh medijih, spodbujanje razvoja medijske krajine z zagotavljanjem pluralnosti in verodostojnosti vsebin ter neodvisnosti, profesionalnosti in kakovosti novinarstva, (6) zagotavljanje dostopnosti kakovostnih kulturnih vsebin in vključevanje vseh državljanek in državljanov v kulturno življenje, (7) vodenje vključujočega dialoga z vsemi pomembnimi stebri v kulturi, (8) ohranjanje kulturne dediščine ter razvoj kulturne podobe

Slovenije in slovenskega jezika, (9) urejanje statusa samozaposlenih ustvarjalcev v kulturi, (10) razvoj kulturno-umetnostne vzgoje in izobraževanja o vseh umetniških zvrsteh na vseh ravneh izobraževalnega sistema in medsektorsko povezovanje z drugimi sektorji.

Ministrstvo je v sodelovanju s skupino moderatorjev, ki delujejo pod okriljem projekta Ministrstva za javno upravo Inovativen.si, organiziralo niz javnih delavnic³ za sooblikovanje izhodišč za nov nacionalni program za kulturo, in sicer: nove oblike sodelovanja med javnim, nevladnim, zasebnim sektorjem in samostojnimi ustvarjalci v kulturi (7. in 19. junij 2019, Ministrstvo za kulturo, Ljubljana), digitalizacija (20. junij 2019, Layerjeva hiša, Kranj ter 6. september 2019, Galerija Simulaker, Novo mesto), decentralizacija (21. junij 2019, Slovensko narodno gledališče Maribor ter 4. julij 2019, Cankarjev dom, Ljubljana), delavnica z delovnimi skupinama za trajni dialog z nevladnimi organizacijami in samozaposlenimi v kulturi (10. september 2019, Ministrstvo za kulturo, Ljubljana), nove oblike sodelovanja med javnim, nevladnim, zasebnim sektorjem in samostojnimi ustvarjalci v kulturi (28. avgust 2019, Gledališče Koper) ter prenova razpisnih mehanizmov v kulturi (11. oktober in 21. november 2019, Ministrstvo za kulturo, Ljubljana).

Na podlagi 11. člena Zakona o uresničevanju javnega interesa za kulturo (Uradni list RS, št. 77/07 – uradno prečiščeno besedilo, 56/08, 4/10, 20/11, 111/13, 68/16, 61/17 in 21/18 – ZNOrg) je bil v postopek priprave izhodišč vključen tudi Nacionalni svet za kulturo, ki je uvodna vsebinska izhodišča prvič obravnaval na 2. seji 25. novembra 2019, nato pa se je na 5. seji 10. 3. 2020 seznanil s prvim internim osnutkom besedila dokumenta.

Po odstopu Vlade RS pod vodstvom predsednika Marjana Šarca je 13. marca 2020 mandat ministra za kulturo prevzel dr. Vasko Simoniti. Osutek NPK 2020–2027 je kot interno gradivo od predhodnega ministra za kulturo mag. Zorana Pozniča prejel v sklopu primopredaje 16. marca 2020. Ker je osutek gradiva pripravljala posebej imenovana strokovna komisija in strokovne službe Ministrstva za kulturo niso bile neposredno vključene, je bil prevzeti osutek predan v pregled strokovnim službam ministrstva; te so podale številne pripombe in izrazile potrebo po jasnejši uskladitvi predlaganih izhodišč v dokumentu z obstoječo zakonodajo. Svoje pripombe so posredovale do začetka poletja 2020. Ker je prvemu valu epidemije covida-19 jeseni 2020 sledil drugi val, ki je še dodatno pokazal

³ <https://www.gov.si/zbirke/projekti-in-programi/oblikovanje-novega-nacionalnega-programa-za-kulturo-20202027/>

različne stopnje ranljivosti določenih kulturnih področij, spremenil pogoje njihovega dela, razmerja med njimi ter načine predstavitve in komunikacije izvajalk in izvajalcev z javnostjo, se je tudi Ministrstvo za kulturo intenzivno vključilo v pripravo evropskih strategij za sanacijo posledic epidemije covid-19 na področju kulture, zlasti v okviru Načrta za okrevanje in odpornost (NOO), ki bo omogočil sanacijo kulturnega sektorja po pandemiji z nepovratnimi evropskimi sredstvi, namenjenimi neposredno kulturni dejavnosti, v dodatni višini 86,9 milijona evrov. Zato se je dokončna priprava NPK 2020–2027 zadržala, da se je tako v okviru NOO kot kohezijske perspektive 2021–2027 na novo določilo prioritete na področju slovenske kulture. Popravljeni osnutek Nacionalnega programa za kulturo 2021–2028 upošteva novonastalo situacijo v kulturnem sektorju zaradi posledic pandemije covid-19 in je usklajen tako z načrtovanimi rešitvami za okrevanje in razvoj v okviru kohezijskih programov kot tudi z veljavnimi zakonodajnimi podlagami na področju kulture v Republiki Sloveniji. Kulturno-politični cilji v tem osnutku tako upoštevajo tudi vsebine, za katere se bodo izvajali ukrepi v okviru kohezijske politike.

Trenutne okoliščine delovanja v kulturi

Z marcem 2020 je bila tudi v Sloveniji razglašena epidemija bolezni covid-19, ki je zaradi ukrepov, enako kot v Evropi in po svetu, otežila delovanje kreativnega in kulturnega sektorja. Avtorji poročila *Cultural and creative sectors in post-COVID-19 Europe*,⁴ ki je bilo izdelano za Evropski parlament, ugotavljajo, da so zajezitveni ukrepi za preprečevanje širjenja koronavirusne bolezni 2019 kulturni in kreativni sektor prizadeli po treh poteh – zaradi zaustavitve oz. omejevanja nujnih storitev, mednarodne mobilnosti in družabnega življenja.

Epidemija je močno skrčila muzejsko in galerijsko dejavnost. Raziskovalni podatki Statističnega urada RS (SURS)⁵ kažejo, da se je v letu 2020 število razstav v muzejih in galerijah v primerjavi z letom 2019 zmanjšalo za več kot tretjino, število obiskovalcev razstav pa za skoraj dve tretjini. V vseh 93 muzejih, ustanovah z muzejskimi zbirkami in galerijah, zajetih v raziskovanje, je v letu 2020

⁴ De Voldere Isabelle, Fraioli Martina, Blau Antonia, Lebert Sina, Amann Sylvia in Heinsius Joost (2021). *Cultural and creative sectors in post-COVID-19 Europe: Crisis effects and policy recommendations*. European Union: Policy Department for Structural and Cohesion Policies, Directorate-General for Internal Policies. Povezava: <https://bit.ly/3jzUNgA>.

⁵ Podatki temeljijo na redni letni anketni raziskavi, ki jo izvaja Statistični urad RS in jih prikazuje v podatkovni bazi SiStat.

delalo 1.035 zaposlenih oseb (v letu 2019: 1.048) in 1.629 zunanjih sodelavcev (v 2019: 2.014). Medtem ko se je v obdobju 2019–2020 število redno zaposlenih povečalo za 13 oseb, se je število zunanjih sodelavcev zmanjšalo za 20 %.

Tudi kulturne ustanove, ki se ukvarjajo z odrsko dejavnostjo, tj. z izvajanjem gledaliških, glasbenih, plesnih in drugih kulturnih dogodkov, so beležile v letu 2020 upad prireditev, obiskovalcev in zunanjih sodelavcev, med katerimi lahko utemeljeno domnevamo, da jih največ deluje v kulturi. Na odrih kulturnih domov, gledališč in glasbenih ustanov v Sloveniji je bilo v letu 2020 izvedenih 11.222 kulturnih prireditev, ki si jih je ogledalo približno 1,5 milijona obiskovalcev. V primerjavi z letom 2019 predstavlja to 55 % manj prireditev in skoraj 70 % manj gledalcev. Oboje je tesno povezano z upadom prihodkov organizatorjev kulturnih prireditev pa tudi umetnikov in drugih zunanjih sodelavcev, ki so neposredno ali posredno vključeni v odrsko produkcijo. Samo prihodki od vstopnic so se leta 2020 v primerjavi z letom prej zmanjšali za skoraj 70 % (s 16,3 milijona evrov na 5,3 milijona evrov), število zunanjih sodelavcev pa za tretjino.

Učinek zajezitvenih ukrepov se je v kulturi izrazil tudi v iskanju alternativnih načinov doseganja občinstva pri kulturnih organizacijah in v večjem povpraševanju po digitalnih kulturnih vsebinah pri prebivalstvu.⁶ Podatki SURS kažejo, da so slovenski muzeji in galerije v letu 2020 objavili 185 e-razstav, kuratorsko oblikovanih in vsebinsko zaključenih celot, posebej narejenih in objavljenih za virtualni prostor, v ustanovah z odrsko dejavnostjo pa so za splet – poleg običajnih – pripravili še 3.974 e-prireditev.

Po podatkih mednarodne raziskave Enumerate,⁷ ki občasno (zadnja je bila izvedena leta 2017) spremlja stanje glede digitalizacije kulturnih vsebin in njihove spletne dostopnosti v muzejih, knjižnicah, arhivih in sorodnih ustanovah v evropskih državah, bi bilo treba digitalizirati še približno 50 % vsebin analognih zbirk (10 % je že digitaliziranih, 40 % pa ne bi bilo smiselno).⁸ Nekaj boljše je stanje v slovenskih institucijah,⁹ ki ocenjujejo, da bi morale digitalizirati še približno 40 % vsebin svojih zbirk. Institucije imajo v svojih zbirkah poleg analognih tudi izvorno digitalne vsebine, zato je

⁶ Prav tam, str. 31.

⁷ Predstavitev projekta: <https://pro.europeana.eu/page/enumerate>

⁸ Jan Nauta Gerhard, van den Heuvel Wietske in Teunisse Stephanie. (2017). *Europeana DSI 2– Access to Digital Resources of European Heritage Deliverable: D4.4*. Report on ENUMERATE Core Survey 4, str. 28 (podatek se nanaša na mediano).

⁹ V raziskavi je sodelovalo 35 muzejev, arhivov in knjižnic iz Slovenije. Omenjeni podatek je mediana. Surovi podatki za izračune po državah so dostopni na: <https://pro.europeana.eu/page/results>.

kljub nizki stopnji digitalizacije prvotno analognih vsebin splošni javnosti prek spleta dostopnega več gradiva: podatki za vse sodelujoče države skupaj kažejo, da je za splošno rabo dostopnih prek spleta 36 % vsebin zbirk. Slovenske institucije, ki so sodelovale v tej raziskavi, pa so poročale, da je na spletu za splošno rabo na razpolago v povprečju 33 % vsebin njihovih zbirk.

Digitalna dostopnost kulturnih vsebin je na drugi strani povezana tudi s splošnimi digitalnimi spretnostmi uporabnikov, ki se po podatkih Poročila o razvoju 2021¹⁰ v Sloveniji precej razlikujejo med starostnimi skupinami: po podatkih Eurostata za leto 2019 imajo mladi (16–19 let) v Sloveniji višjo raven digitalnih spretnosti kot vrstniki v povprečju EU. Digitalne spretnosti širše populacije (16–74 let) pa so približno v sredini držav EU, a precej za najboljšimi, zlasti pri starejših in nizko izobraženih, zato bodo lahko imele določene skupine prebivalcev vse večje težave pri vključevanju v družbo. V Sloveniji je imelo vsaj osnovne digitalne spretnosti leta 2019 33 % prebivalcev, starih 55–64 let, in 16 % prebivalcev, starih 65–74 let. Glede na izobrazbo je imelo tovrstne spretnosti 32 % prebivalcev z nizko izobrazbo, 47 % prebivalcev s srednješolsko izobrazbo in 90 % prebivalcev s terciarno izobrazbo. Poročilo izpostavlja, da se je pomen digitalnih spretnosti po izbruhu epidemije koronavirusne bolezni covid-19 s pospešeno digitalizacijo na vseh področjih življenja in pri delu povečal, in bi bilo zato treba okrepiti vlaganja države v razvoj digitalnih spretnosti odraslih, razvijati izobraževalne programe ter spodbujati in omogočati vključevanje odraslih vanje.¹¹ Tem spoznanjem sledita tudi Strateški svet za digitalizacijo, z ustanovitvijo katerega se je na 198. dopisni seji 10. 4. 2021 seznanila Vlada Republike Slovenije, in imenovanje Marka Borisa Andrijaniča za ministra brez resorja, zadolženega za digitalizacijo, ki je bil v Državnem zboru potrjen 16. julija 2021.

Iz podatkov evropskega statističnega urada Eurostat, ki jih povzemamo po poročilu Cultural and creative sectors in post-COVID-19 Europe,¹² je razvidno, da se je v času prve ustavitve javnega življenja – v prvem četrtletju 2020 – zmanjšala gospodarska aktivnost v vseh nefinančnih sektorjih, razen v informacijskih in komunikacijskih dejavnostih. Največji upad so zabeležili v štirih skupinah dejavnosti:

¹⁰ Poročilo o razvoju 2021. (2021). Ljubljana: Urad RS za makroekonomske analize in razvoj. Povezava: https://www.umar.gov.si/publikacije/porocilo_o_razvoju/?no_cache=1.

¹¹ Prav tam, str. 44.

¹² De Voldere Isabelle, Fraioli Martina, Blau Antonia, Lebert Sina, Amann Sylvia in Heinsius Joost (2021). Cultural and creative sectors in post-COVID-19 Europe: Crisis effects and policy recommendations. European Union: Policy Department for Structural and Cohesion Policies, Directorate-General for Internal Policies. Povezava: <https://bit.ly/3jzUNgA>

- trgovina, vzdrževanje in popravila motornih vozil,
- promet in skladiščenje,
- gostinstvo ter

- kulturne, razvedrilne in rekreacijske dejavnosti.

V prvem četrtnem letu 2020 se je bruto družbeni proizvod v EU zmanjšal za 3,3 %, v drugem četrtnem letu pa še za 11,4 %. Kulturne, razvedrilne in rekreacijske dejavnosti so bile v drugem četrtnem letu 2020 med najbolj prizadetimi z vidika zmanjšanja števila zaposlenih in bruto dodane vrednosti. Večji upad je bil samo še v trgovinski dejavnosti.¹³ Nato je – po sproščanju zaščitnih ukrepov maja 2020 – večina dejavnosti začela okrevati, razen gostinstva (in turizma nasploh) ter kulturnih, razvedrilnih in rekreacijskih dejavnosti.¹⁴

Tudi v Sloveniji je bil po poročanju Urada za makroekonomske analize in razvoj¹⁵ vpliv epidemije covid-19 na gospodarsko aktivnost (v drugem valu epidemije) zelo izrazit v storitvenih dejavnostih. Največji padec dodane vrednosti je bil v razvedrilnih (kamor je prišteta tudi kultura), športnih, rekreacijskih in osebnih storitvah, predvsem zaradi njihovega zaprtja oziroma omejenega delovanja v času najstrožjih omejitev spomladi 2020, v zadnjih mesecih leta ter v začetku meseca aprila 2021 zaradi ohranitve določenih omejitvenih ukrepov fizičnega distanciranja in nošenja mask ter samozaščitnega obnašanja. Na podlagi UMAR-jeve pomladanske napovedi gospodarskih gibanj¹⁶ naj bi storitve, ki jih je epidemija bolj prizadela, začele okrevati letos in večinoma svojo predkrizno raven dosegle do leta 2023.

Slovenija je k ukrepom za zamejitev širjenja virusa na področju kulturnih dejavnosti pristopila z metodo področnega reševanja posameznih kulturnih dejavnosti med epidemijo, tako da jih ni povsem zaprla, ampak je omogočala spremenjene oblike in načine delovanja. Zato je v letu 2020 izplačala vsa v proračunu Ministrstva za kulturo načrtovana programska sredstva, če so bili projekti izvedeni v prilagojeni ali digitalni obliki, in sicer tako javnemu kot zasebnemu sektorju.

Prav tako so imeli subjekti, ki delujejo na področju kulture, možnost prejemanja interventnih sredstev, bodisi s prejetjem nadomestila plač ali temeljnega mesečnega dohodka za samozaposlene in samostojne podjetnike v kulturi, oproščeni so lahko bili tudi plačila prispevkov za socialno varnost. V

¹³ Prav tam, str. 26.

¹⁴ Prav tam, str. 27.

¹⁵ Komentar podatkov o gospodarski rasti v 4. četrtnem letu in celem letu 2020: upad BDP lani manjši od pričakovanega.

¹⁶ Pomladanska napoved gospodarskih gibanj 2021, str. 21.

letu 2020 so po zbranih podatkih črpali za 68,5 milijona interventnih sredstev. Za dodatno okrevanje kulturnega sektorja se uveljavlja tudi posebni turistični bon, ki ga lahko prejemniki med drugim uporabijo za kulturne dejavnosti, kot so:

47.610	Trgovina na drobno v specializiranih prodajalnah s knjigami
59.140	Kinematografska dejavnost
82.300	Organiziranje razstav, sejmov, srečanj
85.520	Izobraževanje, izpopolnjevanje in usposabljanje na področju kulture in umetnosti
90.010	Umetniško uprizarjanje,
90.020	Spremljajoče dejavnosti za umetniško uprizarjanje
90.040	Obratovanje objektov za kulturne prireditve
R91.020	Dejavnost muzejev
R91.040	Dejavnost botaničnih in živalskih vrtov, varstvo naravnih vrednot

Spremenjeni pogoji za delovanje kulturnih dejavnosti v Sloveniji, zlasti v prvem in drugem valu pandemije covid-19, so pokazali, da so potrebni nujni premiki na področju digitalizacije kulturnih vsebin in delovanja celotnega kulturnega sektorja, okrepitev javnih zavodov s tehnično in programsko opremo, sprememba dosedanjih prostorskih rešitev za kulturno udejstvovanje ter prenova modelov komuniciranja s prejemniki kulturnih dobrin. Prav tako se je zaradi omejenega prehajanja območij, tako znotraj regij Slovenije kot med državami EU, pokazala potreba po decentralizaciji kulturnih dejavnosti, njihovega delovanja in izvajanja dogodkov, njihovi teritorialni razpršenosti in krepitvi kulturne ponudbe na regionalnem in lokalnem nivoju, vzpostavitvi novih kulturnih prizorišč in oživljanju kulturne dediščine na celotnem ozemlju Republike Slovenije.

Pandemija covid-19 je pokazala določene prednosti institucionaliziranega, javno financiranega modela kulture v Sloveniji v primerjavi z drugimi evropskimi državami, saj je velik delež kulturnega sektorja kljub zaprtju prejemal vsa sredstva za svoje delovanje s strani države, prav tako so ansambli z vajami ohranjali ustvarjalno kondicijo. Vsi, ki v času niso mogli delovati, so bili deležni interventnih ukrepov čakanja na delo, nadomestila plač v višini 80 %, oprostitve plačila socialnih prispevkov ali prejetanja temeljnega mesečnega dohodka v mesečni višini 700 Eur. Zato bo prehod k ponovni oživitvi dejavnosti lažji kot v državah, kjer je delež BDP, namenjen kulturi, precej nižji od 0,6 %, ki velja za Slovenijo, saj subjekti, ki delujejo na področju kulture pri nas, zaradi morebitne insolventnosti niso bili prisiljeni v množično odpuščanje ali trajno zaprtje.

Poleg posledic pandemije kulturne dejavnosti v Sloveniji še vedno čutijo posledice finančne krize po letu 2008. Po rasti proračunskih sredstev za področje kulture v prvem mandatu ministra dr. Vaska

Simonitija (2004–2008) je v obdobju 2009–2012 nastopilo obdobje njihovega zmanjševanja. Leta 2017, ob izteku veljavnosti Nacionalnega programa za kulturo 2014–2017, je Slovenija za kulturne storitve namenila 277,8 milijona evrov oz. 0,6 % bruto družbenega proizvoda. Podatek 0,6 % BDP velja tudi za leto 2019, kar nas sicer uvršča med države, ki so nad povprečjem EU-28 (ta znaša 0,4 %), vendar se je odstotek BDP za kulturne storitve v Sloveniji v obdobju 2008–2017 zlagoma zmanjševal. Tudi zasebna vlaganja v kulturo so skromna in organizacijam v kulturi ne omogočajo pomembnejšega izboljšanja finančnega stanja.

Večletna odsotnost finančnih razvojnih vlaganj je privedla do poslabšanja pogojev za delo, dotrajane infrastrukture in slabe tehnične in tehnološke opremljenosti izvajalcev, na mnogih področjih pa je opazen tudi razvojni zaostanek pri uvajanju digitalizacije in dostopnosti kulturnih vsebin. Zaradi več kot desetletje trajajočih finančnih omejitev je tudi javna kulturna infrastruktura slabo vzdrževana, finančnih vložkov v posodobitev ali nakup tehnične opreme je malo, na področju novogradenj pa je zaostanek še večji. Znižanje programskih sredstev je na mnogih področjih povzročilo erozijo kvalitete, pestrosti in dostopnosti kulturnih vsebin.

V letu 2020 je Ministrstvo za kulturo financiralo 73 javnih zavodov: 28 javnih zavodov, katerih ustanoviteljica je država, ter 45 javnih zavodov, katerih ustanoviteljice so lokalne skupnosti. Današnje stanje je posledica postopnega prenašanja vse več finančnih obveznosti z lokalnih skupnosti na državo. Leta 1989 je država sicer redno financirala 68 javnih zavodov, pri tem pa je treba upoštevati še dejstvo, da je bil takrat današnji Zavod za varstvo kulturne dediščine razdeljen na 7 zavodov ter restavratorski center. Z leti se je povečevalo tudi število zaposlenih. Skupna sredstva so med leti nihala, od leta 2000 do 2009, ko je bil delež proračuna Ministrstva za kulturo nad 2 % državnega proračuna, so naraščala. Leta 2009, ko je delež proračuna Ministrstva za kulturo znašal rekordnih 2,20 %, so tudi sredstva za javne zavode dosegla najvišjo vrednost, 112,5 mio evrov (55 % celotnega proračuna). Od leta 2010 do 2015 so upadala, leta 2016 so začela znova nekoliko naraščati. Leta 2017 je bilo za delovanje javnih zavodov namenjenih dobrih 103 milijone evrov, kar je predstavljalo približno 67 % celotnega proračuna Ministrstva za kulturo. Od tega je bila večina financiranja (približno 70 %) namenjena plačam (kot tudi že vsaj od leta 2008 naprej). Razlogov za občutnejšo rast odstotka sredstev v obdobju 2016–2017, ki jih je Ministrstvo za kulturo namenilo za javne zavode, je več: v letih 2016 in 2017 so se v skladu z dogovoroma med vlado in sindikati v javnem sektorju postopno začeli odpravljati varčevalni ukrepi na področju plač. Znatno povečanje sredstev nato sledi v letu 2020, ko so sredstva za javne zavode znašala 117 milijonov evrov, ter predvsem v letu 2021, ko Ministrstvo za kulturo razpolaga z rekordnim proračunom v zgodovini v višini 238 milijonov evrov. V letu 2021 je ministrstvo v javnih zavodih znatno povečalo predvsem sredstva za nakup najnujnejše opreme in investicijsko vzdrževanje. Javni zavodi imajo poleg državnega (ali

lokalnega) proračuna tudi druge vire prihodkov. Ministrstvo za kulturo večinsko financira tako nacionalne (približno 80 % celotnega njihovega prihodka) kot občinske javne zavode (približno 60 % njihovega celotnega prihodka).

Javni zavodi si bodo šele z načrtnim zvišanjem investicijskih sredstev v spremembah proračunov 2021 in 2022 in uveljavitvijo Zakona o zagotavljanju sredstev za določene nujne programe Republike Slovenije v kulturi (ZZSDNPK, Uradni list RS, št. 73/19) opomogli od varčevalnih ukrepov, ki so bili uvedeni kot odziv na finančno krizo. V zadnjih letih se je povečala tudi njihova administrativna obremenjenost, kar še dodatno zmanjšuje njihovo ustvarjalnost.

Ob tem se je ne glede na stagniranje rasti prebivalstva v Sloveniji močno povečal delež samozaposlenih v kulturi s pravico do vpisa v razvid, in sicer s 1803 oseb v letu 2015 na 3258 oseb konec leta 2020, kar predstavlja več kot 80-odstotno povečanje. Zviševalo se je tudi število samozaposlenih v kulturi s pravico do plačila prispevkov za socialno varnost, in sicer se je v samo 4 letih povečalo za več kot 30 % (z 1825 oseb leta 2016 na 2405 oseb v letu 2020). S tem se občutno povečujejo tudi sredstva za samozaposlene v kulturi (s 6,6 milijona v letu 2015 na 10,2 milijona v letu 2020). Prav tako se intenzivno povečuje število društev oziroma zavodov, ki imajo status nevladne organizacije v javnem interesu na področju kulture. V prvem desetletju (2000–2010) je status imelo 143 pravnih subjektov, ki delujejo na področju kulture. V drugem desetletju (2011–2020) je status dobilo kar 529 pravnih subjektov, kar pomeni skoraj 4-kratno povečanje tistih, ki imajo status nevladne organizacije v javnem interesu na področju kulture. Na dan 1. 5. 2021 je bilo v register vpisanih 696 društev oziroma zavodov, ki imajo status nevladne organizacije v javnem interesu na področju kulture, od tega samo 11 takih, ki imajo status od leta 2000 dalje. Obe dejstvi, tako skoraj podvojitev števila samozaposlenih, ki so vpisani v razvid delujočih v kulturi, kot 4-kratno povečanje števila nevladnih organizacij v javnem interesu na področju kulture, kažeta na neselektivnost pri podeljevanju statusov na področju kulture. S takšno strategijo postaja Ministrstvo za kulturo socialni korektiv, namesto da bi skrbelo in spodbujalo ustvarjalnost in podpiralo kvaliteto umetniškega ustvarjanja. Tako izrazito povečanje števila zainteresiranih deležnikov na sredstva v proračunu Ministrstva za kulturo postaja finančno nevzdržno, saj prihaja do drobljenja sredstev in zato zniževanja produkcijske kakovosti, zato je treba področje samozaposlenih v kulturi in nevladnih organizacij v javnem interesu na področju kulture evalvirati in določiti natančnejše kriterije in merila za pridobitev statusa.

Med področji kulture so prisotna tudi druga nesorazmerja, ki jih je treba ustrezno rešiti. V primerjavi z močno institucionalizirano gledališko dejavnostjo so v slabšem položaju zlasti knjižno, filmsko in likovno področje, saj je poklicna dejavnost znotraj teh panog skoraj v celoti prepuščena delu na trgu,

delovanju v okviru nevladnih organizacij in samozaposlenim v kulturi, zato je treba ta področja zaradi večje stopnje ogroženosti v času pandemije in po njej finančno okrepiti. S krčenjem in preobrazbo medijskega prostora se zmanjšuje tudi vloga umetnostne kritike in refleksije, ki je nujna za strokovno ovrednotenje pomena in kakovosti umetniškega ustvarjanja in drugih dosežkov na področju kulture.

V zadnjih desetletjih se krepi tudi povezanost kulture z ostalimi področji, zlasti z znanostjo in izobraževanjem, kultura je vse pomembnejši spodbujevalec turizma, s tem pa tudi gospodarstva. Pri pridobivanju sredstev iz evropskih podpornih mehanizmov in učinkovitosti njihovega črpanja je treba doseči napredek, prav tako pri uveljavljanju slovenske kulture v mednarodnem okolju.

Javnofinančne okoliščine, ki so se vzpostavile ob nastopu finančne krize leta 2008, so za več kot desetletje zaznamovale in osiromašile slovensko kulturo. Posledice varčevalnih ukrepov v pomembni meri vplivajo na uresničevanje javnega interesa na področju kulture; tako v javnem kot zasebnem sektorju. Po obdobju delnih sanacijskih in popravljalnih ukrepov sta zdaj potrebna skupen premislek ter izvedba potrebnih sistemskih sprememb, zlasti v kontekstu posodobitve mehanizmov zasebnega financiranja kulture, razvoja novih občinstev ter večje vključenosti prebivalstva v kulturo, natančnejše opredelitve statusa izvajalcev kulturnih programov, vključno s samozaposlenimi v kulturi, posodobitve javnega sektorja v kulturi, infrastrukturnega razvoja ter razvoja novih vsebinskih potencialov, ki so povezani s tehnološkim in družbenim razvojem. Doslej sprejeti ukrepi so v najboljšem primeru ohranjali doseženo raven slovenske kulture, s to strategijo in načrtovanimi ukrepi pa je treba v naslednjem obdobju spodbuditi in omogočiti že dalj časa pričakovan razvojni preboj in uveljavitev družbenega pomena kulture.

Razvojni potenciali kulture

Uveljavlja se razumevanje o pomembnosti razvojnih potencialov kulture. Po podatkih Evropske komisije to področje sodi med pomembnejše generatorje novih delovnih mest, gospodarske rasti ter vključujoče in trajnostne družbe znanja: *»... v skupnem interesu vseh držav članic je, da se v celoti izkoristijo možnosti izobraževanja in kulture kot gonilne sile za ustvarjanje delovnih mest, socialno pravičnost, aktivno državljanstvo, pa tudi kot sredstvo za izražanje identitete Evrope v vsej njeni*

raznolikosti. Zaradi tega je še bolj pomembno, da je načrtovanje razvoja tega področja pravočasno, strokovno in povezano.»¹⁷

Mesta, ki vlagajo v kulturo, privabijo več delovnih mest in človeškega kapitala kot druga primerljiva mesta, kot se je pokazalo pri Obzorniku kulturnih in ustvarjalnih mest¹⁸, ki ga je razvilo Skupno raziskovalno središče¹⁹. Na podeželskih območjih obnova in izboljšanje kulturne in naravne dediščine prispevata k potencialu rasti in trajnosti. Celostno upravljanje kulturnih in naravnih dobrin spodbuja ljudi k odkrivanju in ukvarjanju z njimi. Regionalno in evropsko teritorialno sodelovanje ustvarjata rast in delovna mesta ter spodbujata Evropo kot destinacijo, tudi prek makroregionalnih kulturnih poti. Kultura pozitivno vpliva tudi na ustvarjanje novih delovnih mest, rast in krepitev zunanje trgovine. Na evropski ravni je zaposlovanje v kulturnem sektorju v obdobju 2011–2016 postopoma naraščalo in leta 2016 doseglo 8,4 milijona zaposlenih, medtem ko presežek v trgovini s kulturnimi dobrinami znaša 8,7 milijarde evrov²⁰. Smiselno je spodbujati inovacije, kar potrjujejo številni primeri dobrih praks iz tujine, denimo na področju ustvarjalnih vozlišč, v katerih sodelujejo, se povezujejo in soustvarjajo samostojni ustvarjalci in prebivalci.

Center Organizacije za ekonomsko sodelovanje in razvoj (OECD) za raziskave in inovacije na področju izobraževanja poskuša kot inovativno področje spodbuditi učenje ustvarjalnega in kritičnega mišljenja, kateremu lahko prispeva umetnost v smislu potrebnega širjenja in uporabe na vseh ravneh izobraževanja in usposabljanja.²¹

Evropska komisija je Evropskemu parlamentu, Evropskemu svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij maja 2018 posredovala Novo evropsko agendo za kulturo²², s katero se je odzvala na poziv evropskih voditeljev, naj se s kulturo in izobraževanjem doseže več za ustvarjanje bolj povezane družbe in podobo privlačne EU. Njen cilj je izkoristiti celotni potencial kulture za pomoč pri vzpostavitvi bolj vključujoče in pravične Unije, ki podpira inovacije,

¹⁷ SPOROČILO KOMISIJE EVROPSKEMU PARLAMENTU, SVETU, EVROPSKEMU EKONOMSKO-SOCIALNEMU ODBORU IN ODBORU REGIJ Krepitev evropske identitete s pomočjo izobraževanja in kulture Prispevek Evropske komisije k srečanju voditeljev v Göteborgu, 17. november 2017.

¹⁸ <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC117336>

¹⁹ https://ec.europa.eu/info/departments/joint-research-centre_sl

²⁰ <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>

²¹ OECD (2019): Fostering Students' Creativity and Critical Thinking: What it Means in School. https://www.oecd-ilibrary.org/education/fostering-students-creativity-and-critical-thinking_62212c37-en in OECD (2014): Art for Art's Sake? The Impact of Arts Education. https://www.oecd-ilibrary.org/education/art-for-art-s-sake_9789264180789-en

²² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018DC0267&from=EN>

ustvarjalnost ter trajnostna delovna mesta in rast: »Evropa se po hudi finančni krizi spopada z naraščajočimi socialnimi neenakostmi, raznolikimi populacijami, populizmom, radikalizacijo in terorističnimi grožnjami. Nove tehnologije in digitalna komunikacija preoblikujejo družbo s spreminjanjem življenjskih slogov, vzorcev porabe in razmerij moči v gospodarskih vrednostnih verigah. V teh spreminjajočih se razmerah je vloga kulture pomembnejša kot kdaj koli prej.« Nova agenda se osredotoča na tri strateške cilje: (1) izkoriščanje moči kulture in kulturne raznolikosti za socialno kohezijo in blaginjo, (2) podpiranje na kulturi temelječe ustvarjalnosti v izobraževanju in inovacijah ter za delovna mesta in rast ter (3) krepitev mednarodnih kulturnih povezav. Ob tem pa izpostavlja dve področji ukrepanja politike na ravni Evropske skupnosti, ki bosta prispevali k doseganju omenjenih ciljev: zaščito in vrednotenje kulturne dediščine ter Digital4Culture. Delovni načrt za obdobje 2019–2022 med prioriteta temi za evropsko sodelovanje v oblikovanju kulturnih politik navaja: (1) trajnost kulturne dediščine, (2) kohezijo in blaginjo, (3) podporno okolje za umetnike, kulturnike in ustvarjalce ter evropske vsebine, (4) spolno enakost ter (5) mednarodne kulturne odnose.

Z letom 2021 se začne nova evropska finančna perspektiva evropske kohezijske politike. Cilji kohezijske politike 2021–2027, ki jih bodo prioriteta uresničevali razvojni projekti, so: pametnejša Evropa s spodbujanjem inovativne in pametne gospodarske preobrazbe, bolj zelena, nizkoogljična Evropa s spodbujanjem prehoda na čisto in pravično energijo, zelene in modre naložbe, krožno gospodarstvo, prilagajanje podnebnim spremembam ter preprečevanje in upravljanje tveganj, bolj povezana Evropa z izboljšanjem mobilnosti in regionalne povezljivosti IKT, bolj socialna Evropa za izvajanje evropskega stebra socialnih pravic ter Evropa, ki je bliže državljanom, in sicer s spodbujanjem trajnostnega in celostnega razvoja mest, podeželja in obalnih območij ter lokalnih pobud. Ministrstvo za kulturo bo v medresorskih usklajevanjih zagotovilo ustrezen delež sredstev iz evropskih strukturnih in investicijskih skladov za sofinanciranje najpomembnejših razvojnih programov na področju kulture, zlasti za ohranjanje kulturne dediščine in njeno vključevanje v turistično ponudbo Slovenije, razvoj obstoječih in novih občinstev, uveljavitev slovenske umetnosti in ustvarjalnosti v tujini, aktivnosti na področju kulturno-umetnostne vzgoje, digitalizacijo in uvedbo novih tehnologij, razvoj kulturnega sektorja ter kulturnega turizma, spodbujanje razvoja distribucijske mreže ter zmanjševanje regionalnih razvojnih zaostankov na področju kulture, vključno z naravi prijaznemu in dediščino upoštevajočemu grajenemu okolju.

Z namenom zagotavljanja enakomernega razvoja na področju kulture, dostopnosti do kulturnih dobrin, konkurenčnosti slovenskega jezika v digitalnem okolju in ohranjanja najbolj ogrožene kulturne dediščine je Republika Slovenija decembra 2019 sprejela Zakon o zagotavljanju sredstev za določene nujne programe Republike Slovenije v kulturi (ZZSDNPK; Uradni list RS, št. 73/2019), s

katerim je v obdobju 2021–2027 kulturi zagotovila dodatnih 122.600.000 evrov. Po menjavi vlade v marcu 2020 je uveljavitev zakona v proračunih za leti 2021 in 2022 uspela v mandatu ministra dr. Vaska Simonitija, poskrbeti pa je treba za finančno kontinuiteto pri njegovem izvajanju v proračunih od leta 2023 dalje. Sredstva državnega proračuna so namenjena naslednjim nujnim programom:

- sanacija najbolj ogroženih in najpomembnejših kulturnih spomenikov v lasti Republike Slovenije ter v lasti lokalnih skupnosti in drugih pravnih ter fizičnih oseb,
- ureditev osnovnih prostorskih pogojev in nakup opreme za javne zavode s področja kulture, katerih ustanoviteljica je država ali lokalna skupnost,
- podpora razvoju sodobnih knjižničnih storitev v potujočih knjižnicah s sofinanciranjem nakupa ali obnov bibliobusov,
- ohranjanje in obnova najbolj ogrožene in najpomembnejše slovenske filmske, glasbene, baletne in plesne dediščine ter trajna hramba digitalnih kulturnih vsebin,
- gradnja najbolj ogroženih gradnikov infrastrukture za slovenski jezik v digitalnem okolju,
- zagotavljanje najnujnejših prostorskih pogojev in opreme za razvoj ljubiteljske kulture po lokalnih skupnostih in mladinske kulturne dejavnosti ter
- odkupi predmetov kulturne dediščine in sodobne umetnosti.

Posebna priložnost za krepitev prepoznavnosti slovenske kulture v Evropi in svetu so v tem obdobju predsedovanje Slovenije Svetu EU v drugi polovici leta 2021, predstavitev Slovenije v okviru častnega gostovanja na knjižnem sejmu v Frankfurtu leta 2023 in Nova Gorica kot Evropska prestolnica kulture leta 2025. Pri tem se je treba zavedati, da je slovenska kultura v Evropi in svetu zanimiva, kolikor se razlikuje od drugih nacionalnih kultur, zaradi česar je treba ohranjati naše narodne posebnosti in kulturno identiteto.

Vključenost v kulturno udejstvovanje

Rezultati evropske raziskave Eurobarometer²³ iz leta 2017 so pokazali, da je 53 % sodelujočih Evropejcev menilo, da imajo države članice podobne skupne vrednote, 41 % pa jih je menilo, da to ne drži. Kultura je na vrhu seznama dejavnikov, za katere je najverjetneje, da prispevajo k oblikovanju občutka povezovanja in skupnosti, vendar podatki te raziskave kažejo tudi, da več kot tretjina

²³ Standard Eurobarometer 88 – Autumn 2017, European citizenship Report, European Union 2018, str. 54.

Evropejcev sploh ne sodeluje v kulturnih dejavnostih. Kulturno udejstvovanje vpliva na zdravje in dobro počutje ljudi, več kot dve tretjini anketirancev (71 %) se je strinjalo, da se z »bivanjem v bližini krajev, povezanih z evropsko kulturno dediščino, lahko izboljša kakovost življenja«. ²⁴ Ti podatki potrjujejo, da dostopnost kulture predstavlja drugi najpomembnejši dejavnik dobrega počutja, takoj za odsotnostjo bolezni. Večina ljudi s fizičnimi ali intelektualnimi ovirami je še vedno prikrajšanih, podobno je tudi pri marginaliziranih skupinah. Dostopnost je načelo, ki vpliva na mnoga področja posameznikovega življenja, razumeti jo je treba na različnih ravneh sposobnosti in potreb – gibalni, senzorni, kognitivni in čustveni. V zadnjem obdobju je bilo narejenih nekaj pozitivnih premikov na področju vključevanja različnih segmentov prebivalstva v kulturno udejstvovanje, za celovitejše premike pa je potreben sistemski pristop; zlasti zaskrbljujoča je situacija med revnejšimi sloji prebivalstva in starejšimi. Dostop do kulture omogoča tudi slovenski vzgojno-izobraževalni sistem, vendar je tudi ta dostop omejen in ne zadošča za razvoj polne vključenosti in vzpostavitev trajnega odnosa posameznika do kulture. Z vidika zagotavljanja enakih možnosti je treba posebno skrb nameniti dostopnosti do kulture tako vzgojno-izobraževalnim zavodom kot prilagajanju in dostopnosti kulture vsem prebivalkam in prebivalcem Republike Slovenije, Slovenkam in Slovencem v zamejstvu in izseljenstvu ter premostiti ovire za njihovo kulturno udejstvovanje, tudi v okviru ljubiteljske dejavnosti. ²⁵

Živimo v času digitalne transformacije celotne družbe, obseg in narava teh sprememb sta že in še bosta zaznamovala našo bivanjsko izkušnjo. Razvoj na tem področju prinaša nove in inovativne oblike umetniškega ustvarjanja in oblikovanja novih kulturnih, umetniških in družbenih kontekstov ter bolj demokratičen dostop do različnih vsebin. Odprava fizičnih ovir pri dostopnosti objektov in

²⁴ Special Eurobarometer 466 – October 2017, Cultural Heritage Report, European Union 2017, str. 4. Podobno ugotavljata še: Fancourt, D. and Finn, S. (2019). What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being?. WHO: Regional office for Europe. <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/329834/9789289054553-eng.pdf>; Grossi, Enzo, Giorgio Tavano Blessi, Pier Luigi Sacco in Massimo Buscema (2012). The Interaction Between Culture, Health and Psychological Well-Being: Data Mining from the Italian Culture and Well-Being Project. *Journal of Happiness Studies*, 13, str. 129–148.

²⁵ Simetinger, T. in Deutsch, T. (2021). *Analiza stanja mladih v ljubiteljski kulturi*. Ljubljana: Javni sklad RS za kulturne dejavnosti in Zveza kulturnih društev Slovenije.

prizorišč za ljudi z gibalnimi ovirami, tudi pri izgradnji in prenovi kulturne infrastrukture, je danes samoumevna, nenazadnje jo narekujejo tudi predpisi, pandemija covid-19 pa je še posebej izrazito pokazala, da je treba pospešeno razvijati tudi digitalno dostopnost kulturnih vsebin.

Zasnova NPK 2021–2028

Trenutno velja več področnih strategij, ki jih je v obdobju od leta 2016 sprejela Vlada Republike Slovenije. To so: *Strategija razvoja nacionalnega programa filmske vzgoje* (2016), arhitekturna politika Slovenije *Arhitektura za ljudi* (2017), *Strategija kulturne dediščine 2020–2023* (2019) ter *Nacionalna strategija za razvoj bralne pismenosti za obdobje 2019–2030* (2019). Za področje kulture so pomembne tudi nekatere druge strategije, denimo, *Strategija razvoja slovenskih splošnih knjižnic 2013–2020* ter *Strategija razvoja Slovenije 2030*, še posebej pa *Resolucija o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2021–2025* (2021).

NPK 2021–2028 celostno obravnava in povezuje vrsto različnih področij, s ciljem oblikovanja celovite in heterogene strategije na področju kulture. K vsakemu izmed področij pristopa posamično, a hkrati z zavedanjem, da je sistemske predloge treba misliti celostno in povezovalno. Temelji na ugotovitvah o razvojnem potencialu in družbenih prispevkih kulture, hkrati pa izhaja iz temeljnega razumevanja, da sta kultura in umetnost vrednoti sami po sebi. Strategija ima ambicijo utemeljiti in podpreti skupno zavezo deležnikov področja, da se kulturo, umetnost in ustvarjalnost umesti v središče družbe. Ob naglih in pogosto tudi nepredvidljivih družbenih in tehnoloških spremembah moramo biti pripravljeni na vznikanje vedno novih umetniških in skupnostnih praks, zato je treba vzpostaviti tudi mehanizme njihovega razvoja. Pomembno je namreč, da se kultura razvija in vzpostavlja kot družbeno povezovalen in vključujoč družbeni podsistem, ki spodbuja in omogoča individualno in skupnostno ustvarjalno (samo)uresničevanje in refleksijo.

Osnutek NPK 2021–2028 opredeljuje vlogo kulture v razvoju Slovenije in slovenskega naroda ter javni interes zanjo, področja kulture, na katerih se zagotavljajo kulturne dobrine kot javne dobrine, in predvideva usmeritve na področju investicij v javno kulturno infrastrukturo v prihodnjem osemletnem obdobju.

Poslanstvo NPK 2021–2028

Poslanstvo NPK 2021–2028 je, da se slovensko kulturo uveljavi kot pomemben družbeni dejavnik, ki omogoča razvoj, rast in prepoznavnost slovenske narodne substance tako doma kot v svetu. Za dosego tega se povezuje z drugimi sektorji, s ciljem sooblikovanja ustvarjalne, povezane in trajnostno usmerjene demokratične družbe.

Cilji NPK 2021–2028 so:

- okrepiti vlogo kulture kot povezovalne in združevalne sile v javnem življenju, še posebej pri oblikovanju slovenske narodne identitete, domoljubne in državotvorne zavesti in družbene etike,
- zagotavljati kulturni pluralizem, svobodo izražanja in enake možnosti za ustvarjanje, s posebno pozornostjo za vzpostavljanje enakih možnosti ne glede na spol, starost, socialni položaj ali geografske danosti oz. kraj ustvarjanja,
- skrbeti za slovenski jezik ter okrepiti vlogo in pomen slovenskega jezika znotraj enotnega slovenskega kulturnega prostora in v mednarodnem okolju, vključno s skrbjo za Slovence v zamejstvu in po svetu,
- skrbeti za ohranjanje in razvijanje kulturne identitete narodnih skupnosti Madžarov in Italijanov, romske skupnosti, etničnih skupin, priseljencev in ranljivih skupin,
- spodbuditi medresorsko povezovanje kulture, še posebej z gospodarstvom, turizmom, izobraževanjem, socialo in družino ter zagotoviti prisotnost kulturnih vsebin znotraj politik drugih resorjev,
- zagotoviti vzpostavitev vzdržnega, učinkovitega in transparentnega sistema financiranja kulture, vključno z zagotavljanjem pogojev za zasebno financiranje, donatorstvo in sponzorstvo za kulturne dejavnosti,
- upoštevati trenutno situacijo in razvojne perspektive na področju kulturnega sektorja ter vzpostaviti pogoje za njegovo prilagodljivost na spremembe in razvoj z zmanjševanjem administrativnih ovir, izobraževanjem in usposabljanjem,
- pospešiti digitalizacijo ter uvajanje novih tehnologij in sodobnih pristopov na področju kulture,
- zagotoviti posodobitev in izgradnjo nujno potrebne javne kulturne infrastrukture,

- zaščititi in promovirati slovensko kulturno dediščino, vključno s prizadevanji za ohranjanje naravnega okolja,
- okrepiti vključenost prebivalstva v kulturno dogajanje, še posebej na področju razvijanja kulturne zavesti pri otrocih in mladini, poudarjanja kulturno-umetnostne vzgoje kot vseživljenjskega učenja in razvijanja ljubiteljske kulture,
- decentralizirati slovenski kulturni prostor in povečati dostopnost kulture na celotnem ozemlju Republike Slovenije in širše znotraj enotnega slovenskega kulturnega prostora – doseči večjo zastopanost kulture na regionalnem in lokalnem nivoju,
- okrepiti navzočnost kulturnih vsebin v medijih in vzpodbuditi refleksijo o kulturnih dosežkih doma in v tujini,
- okrepiti mednarodno promocijo slovenske kulture in doseči večjo prepoznavnost Slovenije in njene kulturne dejavnosti v mednarodnem okolju.

Namen NPK 2021–2028 je pripraviti izhodišča za učinkovitejše vključevanje kulture pri načrtovanju družbenega razvoja in osebne rasti slehernega posameznika. Ta bodo temeljila na poglobljenem razumevanju javnega interesa in skupnega dobrega, sodobnih znanstvenih dognanjih ter oblikovanju spodbudnega okolja za varovanje in uresničevanje širokega nabora potencialov kulture in kulturnih vrednot.

II. NAČRT

Republika Slovenija bo na ustvarjalnosti in inovativnosti temelječa država, s kulturo, ki bo zavzemala enakovredno mesto ob drugih pomembnih družbenih podsistemih in ki bo prepoznana in uveljavljena kot dejavnik spodbujanja in razvijanja ustvarjalnih sposobnosti posameznika ter soustvarjanja družbene blaginje, oblikovanja družbenih vrednot, temelječih na krepitvi vloge slovenskega jezika, spoštovanju naših narodnih posebnosti ter obenem na trajnostnem razvoju in povezanosti v skupnost. Kultura in umetnost bosta Slovenijo v mednarodnem prostoru uveljavili kot prepoznavno in pomembno evropsko regionalno ustvarjalno središče z intenzivno izmenjavo kulturnih in umetniških vsebin, obnovljena in oživljena kulturna dediščina pa bo s sodobnimi pristopi, tudi raznovrstnimi

umetniškimi praksami, privlačen del prenovljenega kulturnega in turističnega utripa Slovenije, namenjenega različnim ciljnim skupinam, lokalnim skupnostim in obiskovalcem. Državljanke in državljani se bodo v kulturno dogajanje vključevali v vseh starostnih obdobjih, umetnice in umetniki ter drugi poklici v kulturi bodo prepoznani kot družbena skupina, ki pomembno prispeva h kakovosti življenja družbe in posameznika. Splošno sprejeto bo razumevanje, da je kultura pomembna za varovanje individualnih in družbenih vrednot, svobode mišljenja in delovanja ter sodobnih demokratičnih procesov. Učinkovit kulturni sektor bo v precejšnji meri vplival tudi na razvoj in mednarodno konkurenčnost slovenskega gospodarstva, razvoj na področju digitalizacije pa bo omogočal visoko raven dostopnosti ter vključenosti vsebin in občinstev. S spodbujanjem različnih kulturnih izrazov in medkulturnega dialoga se bo okrepilo medsebojno zaupanje, vzpostavili se bodo odnosi, temelječi na spoštovanju in medsebojnem razumevanju. Učinkovita promocija slovenske kulture in umetnosti prek razvejane in strokovno usposobljene diplomatske mreže, kulturnih središč v strateško pomembnih državah ter uspešno izvedenih programov gostovanj in izmenjav bo zagotovila, da bo Slovenija tudi v tujini prepoznana kot ustvarjalna, inovativna in razvita, s tem pa za sodelovanje privlačna kulturna skupnost.

Poslanstvo Ministrstva za kulturo Republike Slovenije in Vlade Republike Slovenije je oblikovati kulturi naklonjene razmere, ki bodo omogočile uresničitev inovacijskih, ustvarjalnih, ekonomskih in družbenih potencialov tega področja. Za doseganje teh ciljev nameravata razvijati in uveljaviti potrebne spremembe in izboljšave kulturno-političnega sistema, kar pomeni zagotovitev višje stopnje medsektorske povezanosti in vpetosti kulture v trajnostne razvojne strategije, izboljšavo in posodobitev sistema nosilcev kulturnih dejavnosti, prenovu in izgradnjo javne kulturne infrastrukture ter pospešeno uvajanje novih tehnologij in pristopov, digitalno preobrazbo, vzpostavitev vzdržnega in obenem stabilnega sistema financiranja, višjo stopnjo vključenosti prebivalstva in vseh družbenih skupin v kulturno dogajanje, vpetost kulturnih vsebin v izobraževalne procese in učinkovito mednarodno promocijo in mednarodno prepoznavnost slovenske kulture.

III. CILJI

1. Uveljavitev pomena kulture za identiteto naroda: v javnosti ozavestiti prispevek in pomen kulture za družbeni napredek in dobrobit prebivalcev in prebivalcev Slovenije

Splošna in zainteresirana javnost, predstavniki državne in lokalnih oblasti, ključni deležniki na področju kulture ter predstavniki drugih področij prepoznajo vlogo in pomen kulture za trajnostni razvoj slovenske družbe in ohranjanje ter krepitev temeljnih humanih vrednot državljanek in državljanov Slovenije. Posebnosti slovenske kulture, vključno s slovenskim jezikom, so temelj za ohranjanje identitete naroda. Z razvijanjem teh posebnosti se krepi tudi spoštovanje naše države, pridobljene v procesu osamosvajanja, in domoljubna zavest. Kultura, umetnost in ustvarjalnost so vključene na vseh ravneh formalnega in neformalnega izobraževanja, spodbujajo ustvarjalno mišljenje, zanimanje za kulturne vsebine ter ukvarjanje z različnimi kulturnimi dejavnostmi, podpirajo razvoj prožnih oblik vseživljenjskega učenja ter prispevajo k razvoju različnih splošnih kompetenc, še posebej pa pomagajo oblikovati slovensko narodno, domoljubno in državotvorno zavest ter temeljne etične vrednote slehernega posameznika. S sistematičnim vključevanjem kulturnih vsebin v izobraževalni sistem tako pomagajo pri opolnomočenju državljanek in državljanov pri njihovi rabi slovenščine kot maternega jezika, spodbujanju narodne zavesti, umetniškem izražanju in njihovem oblikovanju kot kulturno osveščenih osebnosti.

Stalna strokovna usposabljanja in vseživljenjsko učenje, ki so značilna za področje kulture, prispevajo k visoki stopnji ključnih kompetenc na tem področju, omogočajo lažje vključevanje na trg dela, ohranjanje zaposlitvenih in samozaposlitvenih možnosti, poklicne mobilnosti in kariernih prehodov ter oblikovanje etičnih osebnostnih vrtilin. Vplivajo tudi na boljšo konkurenčnost in prepoznavnost posameznika ter slovenske ustvarjalnosti in povečujejo inovativnost ter podjetnost. Potekajo prek formalnih in neformalnih izobraževalnih programov, in sicer s pomočjo štipendiranja, mentorstev, usposabljanj na delovnih mestih ali z vključevanjem v projekte, kar pripomore k razvoju ustvarjalnega razmišljanja in sodobnih inovativnih produktov, k povezanosti z okoljem ter k razvoju v skladu s potrebami gospodarstva, turizma, znanosti in akademske sfere.

2. Zagotavljanje kulturnega pluralizma, svobode izražanja in enakih možnosti za ustvarjanje

Kulturni pluralizem je eden od osrednjih temeljev nacionalne kulturne politike. Zagotavljati je treba ustrezne pogoje za delovanje tudi zunajinstitucionalnih (nevladnih) oblik ustvarjanja, omogočati široko paleto ustvarjalnosti, od tradicionalnih praks do sodobnih umetniških iskanj in raziskovanj. Pri tem mora biti kulturna politika nevtralna do idejnih, duhovnih, estetskih, slogovnih usmeritev, obenem pa poudarjati kriterije izvirnosti, visoke kakovosti, miselne, estetske in etične vrednosti ter vzpostaviti ločnico med odličnostjo in populizmom.

3. Krepitev vloge in pomena slovenskega jezika znotraj enotnega slovenskega kulturnega prostora

Sprejeta Resolucija o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2021–2025 je strateški dokument, ki daje pravno podlago za izvajanje dejavnosti na področju skrbi za slovenski jezik. Glede splošne jezikovne krajine ugotavlja, da so zakonodajne podlage za krepitev vloge in pomena slovenskega jezika ponekod pomanjkljive in premalo zavezujoče, zato so potrebne določene spremembe, prav tako je treba okrepiti tudi delovanje inšpekcijskih služb na tem področju. Za splošno javno rabo slovenskega jezika je pomembno nadaljevati s postopki digitalizacije in razvijanjem tehnoloških pogojev za strojno prevajanje, dodatno je treba poskrbeti za promocijo slovenskega jezika v okviru pristojne službe Ministrstva za kulturo in dvig bralne pismenosti, zlasti pri otrocih in mladih, z dejavnostmi Javne agencije za knjigo Republike Slovenije.

Posebno pozornost je treba namenjati Slovincem v zamejstvu in po svetu, za kar je pristojen predvsem Urad Vlade Republike Slovenije za Slovence v zamejstvu in po svetu. V okviru nacionalne kulturne politike pa je treba omogočiti financiranje ustrezne kulturne infrastrukture in izvedbo programov slovenskih ustanov, društev in skupin glede na pomen in vrednost teh programov, zagotoviti vključenost njihove kulturne dejavnosti v enotni slovenski kulturni prostor in mednarodno promocijo slovenske kulture v Evropi in po svetu.

4. Skrb za ohranjanje in razvijanje kulturne identitete narodnih skupnosti Madžarov in Italijanov, romsko skupnost, etnične skupine, priseljence in ranljive skupine

Tudi pri izvajanju kulturne politike je treba dosledno upoštevati z ustavo zagotovljene pravice obeh narodnih skupnosti, Madžarov in Italijanov, kot tudi mednarodne dokumente o človekovih pravicah v skrbi za romsko skupnost, etnične skupine, priseljence in ranljive skupine na ozemlju Republike Slovenije. Na kulturnem področju je treba slediti usmeritvi, da nas njihova prisotnost in dejavnost bogatita, zato je treba spodbujati njihova prizadevanja za ohranjanje njihovih jezikov, kulturno-

umetniško izražanje, njihovo povezovanje z matičnimi narodi in predstavljanje njihove dejavnosti slovenski javnosti.

5. Povezanost z drugimi področji

Kulturna politika se mora povezovati z drugimi nacionalnimi politikami, še posebej z izobraževalnimi, okoljskimi, socialnimi, gospodarskimi, regionalnimi, turističnimi politikami ter zunanjo politiko. Vključena je v razvojne strategije vladnih organov, agencij in lokalnih skupnosti. S predstavniki drugih sektorjev je vzpostavljeno sodelovanje, ki prispeva k učinkovitejšemu reševanju problemov in boljšim rešitvam. Pestro kulturno življenje naj ima pomemben vpliv na dobrobit slovenskih državljanek in državljanov, prebivalk in prebivalcev Slovenije, kakovost bivalnega okolja in mednarodno prepoznavnost države. Kulturne vsebine se intenzivno vključijo v izobraževalne procese na vseh nivojih in v vseh oblikah izobraževanja.

6. Ustrezno financiranje in učinkovito upravljanje

Zagotoviti je treba ustrezen, vzdržen, učinkovit, fleksibilen in transparenten sistem financiranja kulture, ki bo zagotavljal veliko pestrost kulturnih vsebin, njihovo enakomerno teritorialno razpršenost in visoko umetniško kvaliteto, obenem pa učinkovite in administrativno manj obremenjujoče mehanizme, ki omogočajo dolgoročno in razvojno naravnano načrtovanje ter učinkovit nadzor nad porabo javnih finančnih sredstev. Za področje kulture morajo biti na voljo različni viri financiranja, s pomočjo stimulativnih davčnih politik tudi zasebni. Zagotoviti je torej treba boljši dostop do drugih virov sredstev, zbiranje teh sredstev v skladih in fundacijah ter spodbujati mecenstvo (donatorstvo) in sponzorstvo. Zasnova in izvedba kulturnih politik temelji na načelih natančne določitve javnega interesa na področju kulture. Ministrstvo za kulturo spremlja področje, nadzoruje izvajanje javnega interesa za kulturo ter opravlja naloge pri oblikovanju aktivnih kulturnih politik, posebej tudi na ravni medresorskega umeščanja kulture in zagotavljanja ustreznega deleža proračunskih sredstev, financiranja in nadzora nad porabo financ.

7. Izobraževanje in usposabljanje z namenom pridobivanja ključnih kompetenc

Za lažje vključevanja na trg dela, ohranjanje zaposlitvenih in samozaposlitvenih možnosti, poklicne mobilnosti, kariernih prehodov ter vplivanja na večjo konkurenčnost in prepoznavnost slovenske ustvarjalnosti je treba razvijati ključne kompetence posameznikov, ki delujejo v kulturi, kar povečuje inovativnost, kreativnost ter

podjetnost. V javnih zavodih bi bilo treba povečati konkurenčnost zaposlitev tudi za neumetniške poklice. Razvijati je treba usposabljanja v okviru zaposlitve, podporo novim kariernim perspektivam na področju kulture za mlade do 29 let, štipendije za specializirane poklice v kulturi, usposabljanja in mentorstvo.

8. Digitalizacija in uvajanje novih tehnologij ter sodobnih pristopov

Izkušnja z boleznijo covid-19 je v letu 2020 in prvi polovici leta 2021 že terjala delno preusmeritev k digitalnemu podajanju kulturnih vsebin in komuniciranju z javnostjo. S sredstvi v okviru ZZSDNPK se do leta 2027 načrtuje sistematično digitaliziranje in arhiviranje gradiva na področju plesne, glasbene, gledališke in filmske dejavnosti. V okviru Načrta za okrevanje in odpornost se zagotavlja vzpostavitev platform e-Dediščina, e-Arhiv in nacionalna platforma za kulturne vsebine e-Kultura.

Integracija kulture v digitalno okolje prispeva h krepitvi področja, vzpostavitvi bolj učinkovitih ustvarjalnih procesov ter razvoju inovativnih produktov in storitev. Način sprejemanja kulture je spremenjen, ne le zaradi naprednih oblik dostopa, produkcije in razširjanja, pač pa tudi na ravni ustvarjanja, učenja in vključevanja kulture v tehnološko napredno družbo. Od znanosti in inženiringa se tehnologija obrača k umetnosti in oblikovanju, digitalni prehod pa omogoča nove, inovativne oblike umetniškega ustvarjanja skozi vizualizacijo, virtualizacijo in igrifikacijo vsebin. Nadgradnja človekovega odnosa do tehnologije in njeno osmišljanje na način, da se spodbuja razvoj enostavne, transparentne, učinkovite in smiselne uporabe njenih zmožnosti in storitev, sta ključnega pomena za kulturo in družbo 21. stoletja. Oblikovanje tehnologije v dobro in po meri ljudi je skupaj z umetno inteligenco temeljni postulat humanizacije tehnologije.

9. Izgradnja nujno potrebne javne kulturne infrastrukture

Z uveljavitvijo ZZSDNPK se do leta 2027 zagotavljajo sredstva za obnovo javne kulturne infrastrukture na državni in občinski ravni. Že v proračunu MK za leto 2021 so se izdatno povečala sredstva za investicije, ki morajo biti namenjena predvsem izgradnji novih javnih stavb, namenjenih kulturi. V okviru NPK 2021–2028 se določi seznam in ocenjena vrednost nujno potrebnih investicij v javno kulturno infrastrukturo. Rešitev prostorskih težav in visokokakovostna tehnična oprema, ki ustreza standardom 21. stoletja, sta nujna pogoja za dobro načrtovanje in uspešno izvajanje arhivske, knjižnične, muzealske in umetniške dejavnosti. Investicije v kulturi so eden od prednostnih ciljev NPK 2021–2028, predvsem zaradi zaostanka v razvoju javne kulturne infrastrukture, ki so posledica krčenja investicijskih sredstev za javne zavode v preteklem desetletnem obdobju.

10. S pomočjo dediščine prispevati h kakovosti življenja in k bolj povezani družbi, pospešiti trajnostni razvoj Slovenije in izboljšati odnos družbe do naše dediščine.

Z uveljavitvijo ZZSDNPK se do leta 2027 zagotavljajo sredstva za sistematično obnavljanje kulturnih spomenikov v državni, občinski in zasebni lasti in tudi za ohranjanje kulturnega okolja. V okviru Načrta za okrevanje in odpornost se 47 milijonov evrov nameni obnovi kulturnih spomenikov za turistično in kulturno revitalizacijo manjših središč, s ciljem oživitve grajskih stavb in njihove vpetosti v kulturni turizem. Ustrezno varovana in učinkovito upravljana kulturna dediščina v vsej svoji pojavnosti pomembno prispeva k ohranjanju slovenskega kulturnega izročila in vrednot ter k razvoju novih visoko kakovostnih proizvodov in storitev, zlasti na področju turizma, pa tudi k mednarodni uveljavitvi Slovenije. Dediščino ustvarjajo ljudje in jo s svojim aktivnim sodelovanjem ohranjajo in bogatijo. Kulturna politika mora tovrstne prispevke podpirati. Ob tem pa omogoča oblikovanje novih inovativnih vsebin, tudi v povezavi s celovito digitalizacijo področja.

11. Krepitev vključenosti prebivalstva v kulturno dogajanje in decentralizacija

Z decentralizacijo in širjenjem ponudbe kulturnih vsebin na regionalni in lokalni ravni se okrepi prisotnost kulture na podeželju in med ranljivimi skupinami. Prek dejavnosti Javnega sklada za kulturne dejavnosti Republike Slovenije se doseže večja dostopnost, pestrost in kakovost kulture na celotnem območju države. Pri snovanju kulturnih politik se upošteva enotni slovenski kulturni prostor, evropska finančna sredstva (tako v okviru NOO kot VFO 2021–2027) pa se načrtujejo za kulturni prostor Republike Slovenije, s posebno pozornostjo do kulturno manj razvitih predelov in do vzhodne regije.

12. Navzočnost kulturnih vsebin v medijih in vzpodbujanje refleksije o kulturnih dosežkih doma in v tujini

Medije je treba spodbujati, da v svoje objave sistematično in kontinuirano vključujejo kulturne vsebine, ne samo v okviru opredeljene javne službe nacionalne televizije in radia, ampak tudi v komercialnih in lokalnih sredstvih sporočanja. Krepanje je treba spoznanje, da je kultura, enako kot šport, del našega bivanjskega vsakdana, o kateri mora biti javnost obveščena. Kulturna politika spodbuja ozaveščenost medijev o njihovi vlogi znotraj kulture, to je, da z njeno slabitvijo v družbi slabijo tudi položaj medijev in možnosti njihovega nadaljnega obstoja. Zato mediji izvajajo vse oblike predstavljanja kulturnih vsebin, od poročanja do bolj poglobljene analize in refleksije o kulturnih dosežkih.

13. Promocija in večja prepoznavnost slovenske kulture v mednarodnem okolju

Za mednarodno promocijo Slovenije in nacionalne kulture so v naslednjem obdobju posebej pomembni učinki predsedovanja Republike Slovenije Svetu Evropske unije v drugi polovici leta 2021, Expa v Dubaju od oktobra 2021 do marca 2022, nastopa Slovenije kot častne gostje na mednarodnem knjižnem sejmu v Frankfurtu leta 2023 in predstavitve Nove Gorice kot Evropske prestolnice kulture leta 2025. Načrtuje se redno pojavljanje slovenskih umetnic in umetnikov na svetovno uveljavljenih festivalih in kulturnih dogodkih (Beneški bienale, Ars electronica ...) ter aktivno sodelovanje z Ministrstvom za zunanje zadeve pri načrtovanju promocije slovenske kulture prek slovenskih predstavništev v tujini. Internacionalizacija kulture prispeva k razvoju področja, spodbuja izvozno kapaciteto države ter krepi njeno podobo doma in v tujini. Učinkovita mreža slovenskih kulturnih centrov v tujini in razvita kulturna diplomacija podpirata mednarodno dejavnost producentov različnih kulturnih vsebin. Ministrstvi, pristojni za kulturo in zunanje zadeve, tudi s pomočjo mehanizmov za sofinanciranje iz evropskih sredstev, zagotavljata pogoje za napredek na področju mednarodne uveljavitve slovenske kulture in ustvarjalnosti.

IV. JAVNI INTERES NA PODROČJU KULTURE

Slovenska kultura je odprta za inventivnost ter za vključevanje v evropske in svetovne kulturne tokove. Ob znanosti je kultura najvišji izraz ustvarjalnosti slovenskega naroda, njen temelj je slovenski jezik. Ustvarjajo in sooblikujejo jo državljanke in državljani Republike Slovenije, druge prebivalke in prebivalci na ozemlju RS ter Slovenke in Slovenci, ki živijo izven meja matične države. Ustvarjajo in sooblikujejo jo bodisi kot ustvarjalke in ustvarjalci ali kot udeleženke in udeleženci.

Javni interes na področju kulture obsega interes za ustvarjanje, posredovanje in varovanje kulturnih dobrin na državni in lokalnih ravneh, kulturno osveščenost in dostopnost do visokokakovostnih kulturnih vsebin za vse državljanke in državljane Republike Slovenije. Naloga vsakokratnega nacionalnega programa za kulturo je opredelitev izhodišč in ciljev za njihovo uresničevanje. Ukrepe in kazalnike za doseg teh ciljev natančneje opredeljuje akcijski načrt, ki bo oblikovan na osnovi sprejete resolucije o nacionalnem programu za kulturo. Krovni zakon na področju kulture (ZUJIK) določa dva nosilca javnega interesa – državo in lokalne skupnosti, ki morajo zagotavljati pogoje za skladen kulturni razvoj.

Za razliko od določanja javnega interesa na splošnem področju kulture, je javni interes na področju kulturne dediščine že določen z Zakonom o varstvu kulturne dediščine (ZVKD-1 s spremembami in dopolnitvami). Cilje, razvojne usmeritve in ukrepe, ki uresničujejo te cilje in usmeritve, določa Strategija kulturne dediščine 2019–2023. S sprejetjem tega razvojnega dokumenta se cilji in razvojne usmeritve določajo za obdobje veljavnosti Nacionalnega programa za kulturo.

Kultura v javnem interesu je pomemben družbeni dejavnik, ker omogoča ustvarjanje in svobodo, skrbi za osebni razvoj posameznika in družbe kot celote, posreduje, podpira in varuje kulturne dobrine na mednarodni, državni in lokalni ravni. Država in lokalne skupnosti v javnem interesu zagotavljajo pogoje za ustvarjanje, posredovanje in varovanje kulturnih dobrin, ki se na trgu ne zagotavljajo v zadostnem obsegu ali kakovosti, zaradi dostopnosti najširšemu krogu uporabnikov v obliki oziroma na način javne službe in s podporo posamičnim kulturnim projektom ter javnim kulturnim programom. Kadar je v javnem interesu treba zagotavljati javne kulturne dobrine trajno in nemoteno, jih zagotavlja država oziroma lokalna skupnost neposredno, in sicer z ustanovitvijo ustreznega javnega zavoda na področju kulture. Javne kulturne dobrine se zagotavljajo kot javne službe ali na podlagi eno- ali večletnega kulturnega programa drugih kulturnih izvajalcev, ki ga financirajo država oziroma lokalne skupnosti.

Javni interes za kulturo je interes družbe za kulturno ustvarjalnost, raznolikost, dostopnost in recepcijo kulture na vseh ravneh, od ljubiteljske kulturne ustvarjalnosti do visokokakovostnih umetniških dosežkov. Nastaja na osnovi zagotovljene svobode izražanja in mišljenja posameznika v demokratični družbi, se navezuje na izročilo in tradicijo slovenske in evropske kulture ter se ustvarjalno odziva na globalne usmeritve in izzive prihodnosti.

Javni interes za kulturo je v nacionalnem programu za kulturo opredeljen s splošnimi cilji kulturne politike ter s področnimi cilji in ukrepi, ki so definirani v akcijskem načrtu. S tem daje nacionalni program za kulturo, skupaj s področnimi predpisi in lokalnimi programi za kulturo, podlago za uresničevanje javnega interesa za kulturo, tj. podlago za izvedbene načrte nosilcev javnega interesa za kulturo, neposredne pozive, javne razpise in javne pozive za financiranje javnih kulturnih programov in kulturnih projektov, akte o ustanovitvi javnih zavodov, njihove strateške načrte in (več)letne programe dela, javne razpise za oddajo in uporabo javne kulturne infrastrukture in upravne odločbe.

Uresničevanje javnega interesa na področju kulture temelji na načelih kakovosti in izvirnosti, raznolikosti kulturnega izraza in vključenosti enotnega slovenskega kulturnega prostora, dostopnosti kulturnih vsebin vsem zainteresiranim deležnikom, razvoja novih občinstev, varovanja in predstavitve kulturne dediščine, povezovanja kulture z drugimi področji družbenega življenja, na tehnološkem

napredku ter skrbi za slovenski jezik. V javnem interesu je torej kakovostna, raznolika, dostopna, vključujoča in povezovalna kultura, ki prispeva k ohranjanju narodne identitete, demokratičnosti družbe in njenemu razvoju.

Področja kulture v javnem interesu so slovenski jezik in jezikovna politika, literarna ustvarjalnost, založništvo in knjižničarstvo, uprizoritvene in glasbene umetnosti, vizualne umetnosti, arhitektura, oblikovanje ter kulturne in kreativne industrije, filmska in avdiovizualna dejavnost, intermedijske, raziskovalne in medpodročne umetnosti, varovanje in predstavljanje vseh zvrsti kulturne dediščine, arhivska dejavnost, refleksija o kulturi in mediji, kulturno-umetnostna vzgoja, kulturna raznolikost kot človekova pravica, posredovanje kulturnih dobrin in razvoj novih občinstev ter ljubiteljska kulturna dejavnost.

Vsa področja kulture prečijo nekatere teme, ki pomembno vplivajo na področje kulture ter dejavno sooblikujejo okoliščine njenega razvoja. To so: izobraževanje, strokovno usposabljanje ter študij in poklicno usposabljanje, medijske dejavnosti, religijske in duhovne prakse, mobilnost, kulturni turizem, razvoj digitalnih okolij, kritiška refleksija in analitično spremljanje ter raziskovanje stanja na področju kulture pa tudi povezovanje znanosti in tehnologije z umetnostjo.

Izvajalci vsebin so javni zavodi na področju kulture in zasebni sektor v kulturi, kamor spadajo tudi nevladne organizacije v javnem interesu na področju kulture in samozaposleni v kulturi. Sodelovanje med obema sektorjema v kulturi je pomembno za doseganje načrtovanih smernic razvoja kulture v javnem interesu.

Na številnih področjih delujejo institucije, ki jim pripisujemo nacionalni, regionalni ali lokalni pomen. Kulturni sistem je pri nas sestavljen iz javnega sektorja, ki je nosilec javne službe na področju kulture, preko katere so država in občine v skladu z javnim interesom za kulturo zavezane zagotavljati čim bolj kakovostno, raznoliko in dostopno kulturno ponudbo, ter zasebnega sektorja, ki deluje v javnem interesu na področju kulture ter vključuje tudi nevladne organizacije in ustvarjalce v kulturi, ki samostojno ali v sodelovanju z javnim sektorjem zagotavljajo kulturne dobrine in storitve v javnem interesu na vseh področjih umetnosti, še posebej z vsebinami, ki jih javni sektor ne pokriva. Prav tako pomembno mesto ima sektor ljubiteljske kulture, ki povezuje ustvarjalce, ki delujejo nepoklicno, v javnem interesu pa je tudi razvejano in kontinuirano kulturno udejstvovanje zamejskih Slovencev in slovenskih izseljencev, ki izven meja ohranjajo slovenski jezik, izročilo in kulturo.

Nosilci kulturne politike so: Vlada Republike Slovenije oziroma Ministrstvo za kulturo, Državni zbor Republike Slovenije, Državni svet Republike Slovenije, Javna agencija Republike Slovenije za

knjigo, Slovenski filmski center, Javni sklad Republike Slovenije za kulturne dejavnosti ter pristojni organi na regionalni in lokalni ravni. Vlada in v njenem imenu Ministrstvo za kulturo, Državni zbor in Državni svet oblikujejo kulturno politiko in skrbijo za njeno uresničevanje. S svojimi stališči seznanjajo Nacionalni svet za kulturo in širšo javnost. Javni sklad in javni agenciji izvajajo kulturno politiko na nacionalni ravni, pristojni organi pa na regionalni in lokalni ravni.

Javni interes v kulturi je določen v vsakokratnem nacionalnem programu za kulturo, na lokalni ravni pa z lokalnimi kulturnimi programi, kar je opredeljeno v Zakonu o uresničevanju javnega interesa v kulturi. Javni interes se udejanja z letnimi izvedbenimi načrti javnih skladov in javnih agencij, javnimi razpisi in javnimi pozivi za financiranje javnih kulturnih programov in kulturnih projektov, akti o ustanovitvi javnih zavodov, njihovimi strateškimi načrti in letnimi programi dela ter javnimi razpisi za oddajo javne kulturne infrastrukture.

V. NOSILCI JAVNEGA INTERESA V KULTURI

Nosilci javnega interesa so pristojni organi (Vlada Republike Slovenije, Državni zbor Republike Slovenije, ministrstva in organi lokalnih oblasti) ter osebe javnega prava (javni skladi, javne agencije), na katere je z javnim pooblastilom preneseno izvajanje posameznih nalog. Za področje kulture sta nosilki javnega interesa dve agenciji (za področje knjige in filma) ter en sklad (za področje ljubiteljskih kulturnih dejavnosti).

Uresničevanje javnega interesa za ustvarjanje, izdajanje, promocijo in spremljanje položaja kakovostne knjige na trgu, za ohranjanje in razvoj bralne kulture ter opravljanje strokovnih, razvojnih in izvršilnih nalog na področju knjige zagotavlja Javna agencija Republike Slovenije za knjigo (JAK). Podobne naloge ima v zvezi z omogočanjem domače filmske produkcije filma (izbor in sofinanciranje projektov), promocije in predstavljanja slovenskega filma doma in v tujini (skrb za festival slovenskega filma, pomoč in podpora pri prijavih in sodelovanju na mednarodnih festivalih, ipd.), s filmsko vzgojo in gradnjo občinstva, Slovenski filmski center, javna agencija Republike Slovenije (SFC). Javni sklad Republike Slovenije za kulturne dejavnosti (JSKD) z razvejano mrežo izpostavlja deluje zlasti kot organ podpore ljubiteljski kulturni dejavnosti (strokovna podpora pri organizaciji dejavnosti, izobraževanj, revij in festivalov, analitično spremljanje dejavnosti itn.).

Javni sektor v kulturi

Javni sektor je neposredno zadolžen za izvajanje javne službe na področju kulture in za trajno ter nemoteno zagotavljanje javnih kulturnih dobrin. Deluje na nacionalni, regijski in lokalni ravni ter tudi na območjih, kjer živita obe avtohtoni narodni skupnosti. Na ta način je organiziran pretežni del javne službe na področju kulture v Republiki Sloveniji, za področje kulturne dediščine skoraj v celoti, delno tudi za področje medijev (RTV Slovenija in Slovenska tiskovna agencija). Splošni okvir delovanja javnih zavodov določa Zakon o zavodih (ZZ), ki je bil sprejet leta 1991, področne rešitve pa ureja Zakon o uresničevanju javnega interesa za kulturo (ZUJIK), Zakon o varstvu kulturne dediščine (ZVKD-1) ter izvedbeni predpisi.

Razvojni cilji:

- **Krepitev vloge javnih zavodov kot osrednjih izvajalcev javne službe na področju kulture:** s finančno podporo za dvig kakovosti in obsega programa, izboljšanjem prostorskih pogojev javnih zavodov in njihove tehnične opremljenosti je treba doseči višjo raven kakovosti izvajanja javne službe pri uresničevanju javnega interesa v kulturi.
- **Zagotovitev trajnostnih pogojev za delovanje javnih zavodov:** treba je doseči večjo stopnjo odgovornosti javnih zavodov pri izvajanju načrta in ciljev kulturne politike, njihovo finančno stabilnost, vlaganja v infrastrukturo, debirokratizacijo in administrativne razbremenitve, spremembe področne zakonodaje, transparentnost in dolgoročno načrtovanje delovanja v skladu z vsakokratnim nacionalnim programom za kulturo, izobraževanje in usposabljanje zaposlenih, v dogovoru z občinami je treba doseči poenotenje kriterijev za sofinanciranje javnih zavodov, katerih ustanoviteljice so občine.
- **Omogočanje prilagodljivejših oblik zaposlovanja v javnih zavodih:** omogočanje prilagodljivejših oblik zaposlovanja, vezanih na mandat direktorja oziroma za določen čas, prekvalifikacije in lažje prehajanje med delovnimi mesti znotraj javnega sektorja ter ureditev upokojevanja zaposlenih umetnic in umetnikov z beneficiranim delovnim stažem.

- **Krepitev programskega in organizacijskega povezovanja med posameznimi področji kulture in umetnosti ter povezovanja ali združevanja javnih zavodov:** zagotoviti večjo pretočnost informacij in sodelovanja med javnimi zavodi, tako v okviru istega področja kot med različnimi področji kulture, ter sodelovanje javnih zavodov z zasebnim sektorjem.
- **Skrb za javno kulturno infrastrukturo:** uveljavitev Zakona o zagotavljanju sredstev za določene nujne programe Republike Slovenije v kulturi v proračunih 2021 in 2022 že omogoča izvajanje nujnih ukrepov na področju javne kulturne infrastrukture (sanacije, ureditve osnovnih prostorskih pogojev, prilagoditve prezračevalnih sistemov, nakupi opreme, razvoj sodobnih storitev, ohranjanje in obnova kulturne dediščine in novogradnje), prav tako je treba učinkovito črpati predvidena sredstva za obnovo in razvoj infrastrukture v okviru Načrta za okrevanje in odpornost.

Zasebni sektor

Izvajalec kulturnih programov in projektov v javnem interesu je lahko tudi zasebni sektor, znotraj njega tudi samozaposleni in nevladne organizacije, ki so pravne osebe zasebnega prava s sedežem v Republiki Sloveniji, so neprofitne, nepridobitne in neodvisne od drugih subjektov. Njihovo delovanje lahko sofinancirajo tako država kot lokalne skupnosti ali se prijavljajo neposredno na evropske razpise. Ker gre za subjekte zasebnega prava, se lahko finančno podprejo le programi in projekti, ki se skladajo s pričakovanji javnega interesa oziroma komplementarno zapolnjujejo manko, ki se ga ne da ali ga ni smotno pokriti v okviru javne službe. Leta 2018 sprejeti *Zakon o nevladnih organizacijah* (ZNOrg) opredeljuje nekatere ukrepe in vlogo nevladnih organizacij tudi za področje kulture, za razvoj področja pa je pomemben še strateški dokument *Strategija razvoja nevladnih organizacij in prostovoljstva do leta 2023*. Sistemsko podporo ljubiteljskim nevladnim organizacijam zagotavlja Javni sklad Republike Slovenije za kulturne dejavnosti.

Ministrstvo za kulturo omogoča samostojnim ustvarjalcem registracijo samostojnega poklicnega opravljanja kulturnih dejavnosti z vpisom v register samozaposlenih v kulturi z dodatno možnostjo pridobitve pravice do plačila prispevkov za socialno varnost iz državnega proračuna. Samozaposlitev v kulturi zagotavlja možnost delovanja posameznikov na različnih področjih kulture, katerih narava dela temelji na samostojnem in neodvisnem ustvarjalnem avtorskem delovanju. Cilj tega ukrepa je spodbujanje vrhunske umetniške ustvarjalnosti in deficitarne kulturne dejavnosti, kar terja natančnejšo opredelitev.

Razvojni cilji:

- **Debirokratizacija, digitalizacija in poenostavitev postopkov za delovanje nevladnih organizacij in samozaposlenih:** digitalizacija in optimizacija razpisnih mehanizmov za programsko in projektno financiranje ter poenostavitev administrativnih postopkov. Preprostejše, učinkovitejše, preglednejše in za vse vpletene v postopke bolj funkcionalno uveljavljanje pravic ustvarjalcev ter spremljanje njihovega izpolnjevanja obveznosti, uvedba celovite digitalizacije z vzpostavitvijo kakovostnih e-storitev oziroma podpornega okolja za urejanje pravic in obveznosti samozaposlenih.
- **Omogočanje drugih oblik podpore zasebnemu sektorju:** zagotavljanje evropskih kohezijskih sredstev kot možnega dodatnega načina sofinanciranja zasebnega sektorja, sprememba zakonodaje s področja mecenstva (donatorstva) in sponzorstva na področju kulture, spodbujanje sodelovanja in povezovanja z drugimi področji, omogočanje izobraževanja in usposabljanja z namenom pridobivanja ključnih kompetenc.
- **Sistemske spremembe:** natančnejša opredelitev kriterijev za pridobitev statusa (za samozaposlene obdobje delovanja v kulturi, kakovost dosežkov, deficitarnost, avtorski značaj dela, odmevnost v domačem in mednarodnem prostoru; za NVO-je število članstva, izpolnjevanje vseh statutarnih pogojev, oblika organiziranosti, ustreznost letnih poročil o delovanju v javnem interesu na področju kulture).
- **Okrepitev sistema podeljevanja delovnih štipendij:** uvedba diferenciranih delovnih štipendij gleda na upravičence (različni pogoji, ki jih izpolnjujejo) in glede na višino dodeljenih sredstev (z ozirom na vsebino aktivnosti in namen štipendije).

Slovenski jezik in jezikovna politika

Osrednji cilj slovenske jezikovne politike je oblikovanje skupnosti samostojnih govorcev z razvito jezikovno zmožnostjo v slovenščini, zadostnim znanjem drugih jezikov, z visoko stopnjo jezikovne samozavesti in ustrezno stopnjo pripravljenosti za sprejemanje jezikovne in kulturne različnosti. Jezikovna politika je usmerjena v ohranjanje, krepitev in razvoj slovenskega jezika in slovenske jezikovne skupnosti, tudi v širšem okviru jezikovne politike Evropske unije. Z ustreznimi, predvsem spodbujevalnimi ukrepi skrbi, da bo obseg zasebne in javne rabe slovenskega jezika pri domačih govornikih čim večji, čim bolj dostopna pa bo slovenščina tudi za govorce drugih jezikov. Republika Slovenija slovenščini zagotavlja prevladujočo vlogo v uradnem in javnem življenju, upoštevajoč jezikovno politiko javne in uradne rabe italijanskega ali madžarskega jezika na območjih občin, v katerih živita avtohtoni narodni skupnosti, obenem pa svojim državljanom in drugim prebivalcem omogoča sporazumevanje in obveščanje v tujih jezikih. Zavzema se za krepitev in dosledno uresničevanje jezikovnih pravic slovenske jezikovne skupnosti v sosednjih državah ter pravic govorcev slovenščine kot enega izmed uradnih jezikov Evropske unije. Na ravni jezikovnega izobraževanja bo jezikovna politika v naslednjem obdobju posebno skrb namenila jezikovnemu pouku slovenščine v vzgojno-izobraževalnem sistemu Republike Slovenije, raziskavam slovenskega jezika ter evalviranju in raziskovanju jezikovnega izobraževanja v slovenščini. Skušala bo ozaveščati o pomenu jasnega in razumljivega uradnega jezika. Na področju jezikovne opremljenosti so nujni spodbujanje digitalizacije, gradnja, posodabljanje in vzdrževanje temeljnih jezikovnih tehnologij za slovenščino ter omogočanje prostega dostopa za vse obstoječe jezikovne vire in priročnike. Treba je sistematično skrbeti za prisotnost slovenščine v digitalnem okolju, tj. da se bo slovenščina enakovredno s tujimi jeziki uveljavila v različnih aplikacijah (vmesnikih v elektronskih napravah, npr. avtomobilih, telefonih), kot to določa drugi odstavek 20. člena Zakona o javni rabi slovenščine; enako velja za pretočne internetne storitve (prevode tujih filmov, oddaj). Za dejavno večjezičnost prebivalcev Evropske unije bo treba na visokošolski strokovni ravni omogočati učenje strokovne slovenščine in znanstvenega pisanja hkrati z ustreznim obvladovanjem strokovnega sporazumevanja v drugih jezikih. Za razvoj slovenščine v znanosti se mora spodbujati tudi kakovostno objavljanje v slovenskem jeziku. Država mora podpirati znanstveno produkcijo v slovenskem jeziku, ki je dragocen vir slovenskega strokovnega izrazja in strokovnega izražanja, tudi nastajanje kakovostnih terminoloških virov, pri katerih sodelujejo strokovnjaki z obravnavanih področij in jezikoslovci. Ker je terminologija hitro razvijajoči se del vsakega jezika, je pomembno sistematično podpirati tudi terminološko svetovanje.

Razvojni cilji:

- **Stalno spremljanje in evalviranje slovenske jezikovno politične situacije** glede na družbene spremembe tako znotraj kot zunaj Republike Slovenije ter spremljanje javne rabe slovenščine v odnosu do drugih jezikov.
- **Ozaveščanje o pomenu in vlogi rabe slovenščine na celotni vertikali izobraževanja in v javnih medijih** ter o pomenu lektorskih storitev na vseh področjih javnega življenja (mediji, gospodarstvo, javne ustanove itd.).
- **Evalvacija ustreznosti in učinkovitosti formalnopравnih vidikov slovenske jezikovne politike** (predpisi in strateški akti) ter priprava pravnih sprememb.
- **Nadzor nad rabo slovenščine na mednarodnih javnih dogodkih v Sloveniji** ter zagotavljanje rednega prevajanja in tolmačenja v institucijah EU v vse uradne jezike EU s pomočjo urejenega institucionalnega ustroja.
- Vključevanje v mednarodne raziskave bralne pismenosti otrok in odraslih ter **razvoj vsestranske podpore bralne kulture**.
- **Spodbujanje digitalizacije in uporabe sodobnih tehnologij** pri razvoju in posodabljanju jezikovnih tehnologij in virov, vključno z uporabniškimi vmesniki.
- **Promocija slovenskega jezika**, s poudarkom na enotnem slovenskem kulturnem prostoru.

Knjiga in založništvo

V zadnjih desetih letih je področje založništva doživelo resne pretese predvsem v finančnem smislu, saj so leta 2008 prihodki slovenskega založništva znašali 117,7 milijonov evrov, po desetih letih znašajo le še 62,5 milijonov. Prav tako se je zmanjšalo število redno zaposlenih z 870 na 523. Panoga se je po prihodkih razpolovila, število izdanih knjig pa je v istem obdobju padlo za petino; 6.953 knjig in brošur leta 2009 in 5.627 leta 2017. Po podatkih zadnje raziskave o bralni kulturi in nakupovanju knjig v Sloveniji v letu 2019²⁶, ki jo je naročila Javna agencija za knjigo Republike Slovenije (v

²⁶ P. Rupar, A. Blatnik, M. Kovač, S. Rugelj (2019). *Knjiga in bralci VI*. Ljubljana: UMco.

nadaljevanju JAK), je slovensko založništvo kot celota tudi v obdobju od leta 2014 zabeležilo nadaljnje upadanje prodaje, razen pri nekaterih zvrsteh nizko in srednje cenovnih knjig. V letu 2020 in 2021 je zaradi izbruha virusne bolezni covid-19 bila knjigotrška veriga občasno zaprta, vendar se je okrepila prodaja knjig na spletu, prav tako je bil v digitalni obliki izveden 36. Slovenski knjižni sejem. Za lajšanje posledic pandemije v knjigotrški in založniški dejavnosti so se v proračunu 2021 sredstva za JAK okrepila za okrog 1,3 milijona evrov, prav tako je bilo za pospešitev prodaje knjig prek neposrednih knjigotrških kanalov založnikov s petim protikoronskim zakonskim paketom (129. člen ZZUOOP) od 24. 10. 2020 do 30. 4. 2022 zamrznjeno izvrševanja Zakona o enotni ceni knjige (ZECK, Uradni list RS, št. 11/14 in 152/20 – ZZUOOP). Za sanacijo posledic izpada prihodkov v knjigotrški mreži pa je bila v okviru interventnega turističnega zakona raba bona razširjena tudi za nakup knjig (ZIUPGT, Uradni list RS, št. 112/21, dejavnost 47.610 Trgovina na drobno v specializiranih prodajalnah s knjigami).

Za opravljanje strokovnih, razvojnih in izvršilnih nalog na področju knjige in založništva je Republika Slovenija leta 2008 ustanovila JAK. Namen njenega delovanja je zagotovitev ustreznih pogojev za razvoj področja knjige, strokovno in neodvisno odločanje o izbiri programov in projektov, ki se financirajo iz državnega proračuna ter promocija nacionalne literature v domačem in mednarodnem prostoru. JAK si prizadeva za zagotovitev pogojev za usklajeno delovanje vseh členov knjižne verige na področju leposlovja in humanistike ter pozitivne rezultate na področju ustvarjanja, izdajanja, distribucije in branja kakovostnih knjig in revij (bralna kultura). Med temeljne naloge na tem področju sodijo tudi skrb za kakovostne otroške in mladinske knjige ter revije, prevode slovenskih del v tuje jezike ter prevode vrhunskih del tujih avtorjev v slovenski jezik, pa tudi predstavitve slovenske literarne ustvarjalnosti v domačem in mednarodnem prostoru. V javnem interesu je tudi zagotavljanje okoliščin za delovanje ustvarjalcev na področju leposlovja in humanistike, digitalni prehod, delovanje knjigotrške mreže ter razvoj bralne kulture pri vseh starostnih skupinah. Ključni izzivi ostajajo nespremenjeni: vzpostavitev ustreznega razmerja med subvencioniranjem izvornih avtorskih in prevodnih del, pri čemer mora dolgoročno delež izvornih avtorskih del doseči vsaj 70 %, omogočanje boljših pogojev avtorjem knjižnih del za njihovo ustvarjalnost, povečanje prodaje knjig, krepitev bralne kulture ter večja povezanost in učinkovitost akterjev s področja knjige.

Ob krčenju področja in zmanjšanju obsega prodaje slovenskih knjig je treba Mladinsko knjigo Trgovino zaradi izjemnega pomena za delovanje slovenske knjigarniške mreže opredeliti kot strateško

pomembno državno naložbo, s ciljem ohranitve stebra slovenskega knjigotrštva, njena ohranitev in razvoj pa sta v javnem interesu.

Razvojni cilji:

- **Spodbujanje kakovosti in učinkovitega digitalnega prehoda**, izvajanje programov usposabljanja in razvoja kompetenc na področju novih in inovativnih tehnologij ter razvoja, distribucije, promocije in uporabe e-knjig, spodbujanje že obstoječih platform za promocijo e-knjig in avdioknjig ter razvoj posebne platforme e-Knjiga s pomočjo sredstev iz Načrta za okrepanje in odpornost.
- **Krepitev, spodbujanje in razvoj sistema povezanih podpornih ukrepov za vse člene knjižne verige**: omogočanje visoke stopnje profesionalnega delovanja, krepitev založništva in delovanje založniškega trga ter celoviti razvoj področja knjige.
- **Vzpostavitev dolgoročnega spremljanja bralne kulture in nakupovanja knjig ter rednih nacionalnih promocijskih kampanj** za širšo uveljavitev družbenega pomena knjige ter spodbujanje bralnih navad pri vseh starostnih skupinah prebivalstva. Pri tem bo poudarek tudi na posredni promociji slovenske knjige prek slovenskega jezika in intenzivnejšem medresorskem povezovanju pri promociji bralne kulture.
- **Izvedba aktivnosti za mednarodno uveljavitev slovenske literarne in publicistične dejavnosti**, s poudarkom na predstavitvi Slovenije kot častne gostje na knjižnih sejmih v Bologni in Frankfurtu ter podporo prevajanju slovenske literature v tuje jezike.
- **Analiza upravičenosti učinkov Zakona o enotni ceni knjige (ZECK)**, ki je pričel veljati februarja 2014, ter analiza njegove zamrznitve za enopolletno obdobje in na osnovi obeh analiz določitev novih razvojnih ciljev na tem področju.
- **Opredelitev skupine Mladinska knjiga Trgovina za strateško državno naložbo**, s ciljem ohranitve njenih jedrnih dejavnosti na področju založništva ter knjigotrštva.

Knjižnična dejavnost

Knjižnična javna služba na področju kulture je sistemsko povezano delovanje nacionalne knjižnice in mreže splošnih knjižnic, informacijsko podprto z vzajemnim bibliografskim sistemom COBISS. Baze podatkov so temeljna infrastruktura za delovanje knjižnic, z vključenostjo vseh tipov knjižnic v enoten vzajemni bibliografski sistem z enotno tehnološko podporo. Z vzajemno bibliografsko bazo knjižnic se tesno povezuje informacijski sistem o raziskovalni dejavnosti oziroma podatki znanstvenoraziskovalnega dela. Zakon o knjižničarstvu (2001) je predpisal več mehanizmov, s

katerimi naj bi vzdrževali nenehno rast sistema in njegovo prilagajanje družbenim spremembam, predpisuje standarde in strokovna priporočila, s katerimi naj bi stroka določala strateške usmeritve ter normative za zagotavljanje pogojev za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe in njeno ustrezno financiranje. Z zniževanjem sredstev za knjižnično dejavnost, ki je imelo največji negativni vpliv v obdobju 2012–2018, državne spodbude za realizacijo razvojnih potencialov tako narodne kot tudi splošnih knjižnic niso bile več zadostne. Zniževanje sredstev za redni dotok knjižničnega gradiva, njegovo predstavljanje in zagotavljanje pogojev za samostojno uporabo različnim skupinam uporabnikov slabša možnosti za izobraževanje in informiranje prebivalcev za njihov osebni razvoj in njihovo aktivno vlogo pri reševanju osebnih in družbenih problemov. Nižje vrednosti kazalnikov od pričakovanih so neposredno povezane z nižjimi sredstvi za delovanje knjižnic in nakup knjižničnega gradiva vse do leta 2021. Šele s spremembo proračuna za leto 2021 so se sredstva za nakup knjižničnega gradiva v splošnih knjižnicah povečala za 500.000 evrov. Zniževanje vrednosti letnih kazalnikov je bilo mogoče opaziti tudi pri vsebinah, povezanih z delovanjem nacionalne knjižnice, za katero so se v letu 2021 povečala sredstva za nakup opreme in investicijsko vzdrževanje, digitalizacijo, nakup nacionalno pomembnih predmetov pisne dediščine, plače, splošne stroške delovanja ter programske materialne stroške v skupni višini 900.133 evrov. Nacionalna knjižnica prav tako trenutno še nima zagotovljenih možnosti za izboljšanje pogojev za nakup knjižničnega gradiva temeljne znanstvene in strokovne literature ter zbiranje, dostop in trajno hranjenje kulturne dediščine v fizični in digitalni obliki. V njej v skladu z možnostmi sicer razvijajo orodja za zajem in hranjenje elektronskih publikacij, vendar se srečujejo z omejitvami pri zagotavljanju ustreznih kadrovskih virov in pri vlaganju v tehnološko infrastrukturo. Spremenjene družbene in ekonomske razmere, tehnološki napredek, evropske in nacionalne strategije in smernice ter specialna zakonodaja so povečali obseg nalog in aktivnosti slovenskih knjižnic. Zato je za knjižnično javno službo, ki bo prebivalcem Slovenije omogočala dostop do knjižnic oziroma do knjižničnega gradiva in knjižničnih storitev, potrebno tako na strani države kot občin zagotoviti ustrezno podporo in potrebne spodbude, ki bodo zagotovile pogoje (kadrovske, tehnične in tehnološke) za realizacijo razvojnih potencialov nacionalne in splošnih knjižnic, po drugi strani pa bi morale tudi splošne knjižnice zagotoviti kadrovsko ustrezno strukturo za izvajanje predpisanih nalog, poskrbeti za izobraževanje kadra za uspešno reševanje novih tehnoloških in vsebinskih izzivov ter izvesti določene organizacijske in sistemske spremembe.

Pandemija covid-19 je otežila dejavnost knjižnične izposoje, vendar so lahko knjižnice delo opravljale celotni drugi in tretji val epidemije ter v spletnem okolju v obsegu nabavljenega e-gradiva. Bile so prva kulturna dejavnost, ki so v prilagojenih pogojih lahko opravljale delo z uporabniki. Izkušnja s pandemijo je pokazala tudi izrazito potrebo po digitalizaciji tako knjižnega gradiva kot

postopkov dela z uporabniki. V zadnjem obdobju so splošne knjižnice z integracijo sistema Biblos za oddaljeni dostop do elektronskih knjig izboljšale dostopnost do tega segmenta knjižničnega gradiva.

Razvojni cilji:

- **Izboljšanje dostopnosti do znanja in informacij v knjižnični javni službi** za vse, vključno z nabavo vseh vrst gradiva in knjižnično vlogo kot kulturno-izobraževalnih centrov (gl. sprejeto Nacionalno strategijo za razvoj bralne pismenosti).
- **Sistematična digitalizacija slovenike** – temeljne nacionalne zbirke knjižničnega gradiva, ki je pisna dediščina slovenskega naroda, vključno s posebno pomembnimi pisnimi deli ter zbirkami (nacionalno zaščitene zbirke, Unescova dediščina).
- **Spodbujanje digitalnega prehoda** za uporabnike in dostopnost digitaliziranih knjižničnih gradiv, vključno s programsko podporo za dostopnost e-knjig in avdio knjig in zagotovitev podlag za trajnejšo delovanje platforme Biblos.
- **Vzpostavitev enotne dediščinske platforme**, v katero bo vključen tudi knjižnični sistem, v okviru Načrta za okrevanje in odpornost za nacionalno povezovanje dediščinskih ustanov v skupen digitalen uporabniški sistem.

Uprizoritvene umetnosti

Področje uprizoritvenih umetnosti vključuje vse zvrsti, prakse in vsebine na področju gledališke ustvarjalnosti. Sem sodijo tradicionalne gledališke zvrsti, kot sta dramsko in lutkovno gledališče, kot tudi vsi sodobni načini odrskega ustvarjanja: postdramsko gledališče, sodobni ples, fizično gledališče, ambientalno in ulično gledališče ter razne eksperimentalne in raziskovalne gledališke prakse. Vključuje tudi festivale, refleksijo, raziskovanje, kulturno-umetnostno vzgojo, arhiviranje in dokumentiranje gledališke dediščine ter digitalizacijo. Zvrsti, prakse in vsebine se z leti vedno bolj razločujejo, razvejajo in množijo, hkrati pa je prišlo do uvrščanja na področje uprizoritvenih umetnosti tudi nekaterih mejnih zvrsti (npr. performansi, ki sicer v drugih državah sodijo pod vizualne umetnosti). Zaradi tako širokega razpona in množenja praks in zvrsti na področju uprizoritvenih umetnosti je opazno vedno večje število potencialnih deležnikov v okviru zasebnega sektorja.

Izvajalci javnega interesa na področju uprizoritvene umetnosti so javni zavodi, katerih ustanovitelj je država, javni zavodi, katerih ustanoviteljice so lokalne skupnosti, nevladne in druge zasebne kulturne organizacije s statusom pravne osebe, samostojni ustvarjalci na področju kulture ter drugi ustvarjalci na področju kulture s statusom fizične osebe. Že leta 2016 je neformalni kolegij direktorjev javnih

gledališč posredoval pobudo za sprejetje posebnega področnega zakona (in drugih pravnih aktov), ki bi uredil izhodišča za financiranje gledališč z različnimi ustanovitelji in upošteval specifične na področjih varstva pri delu, opredelitvi delovnih obveznosti, načinov zaposlovanja, infrastrukture.

Posledice varčevalnih ukrepov, ki so močno vplivali na področje uprizoritvenih umetnosti, še niso povsem odpravljene in se v pomembni meri odražajo na celotni programski, kadrovski in infrastrukturno-tehnični ravni področja. So se pa v spremenjenem proračunu za leto 2021 in postopoma tudi v načrtovanih spremembah proračuna za leto 2022 že povečala sredstva za javne zavode, projektne in programske razpise na področju uprizoritvenih umetnosti. Prav tako je uveljavitev ZZSDNPK in tudi dvig sredstev, namenjenih investicijam v javne zavode, že omogočila nekatere nujne investicijske obnove tudi v javnih zavodih s področja uprizoritvenih umetnosti, in sicer v skupni višini: 2.584.462 evrov za leto 2021.

Pandemija covid-19 je najdlje onemogočala prav nemoteno delovanje uprizoritvenega sektorja in izvajanje glasbenih umetnosti, saj je to področje vezano na stik z živim občinstvom. Za blaženje posledic pandemije so bili omogočeni delovanje ansamblov v mehurčkih za ohranjanje ustvarjalne kondicije, digitalna izvedba načrtovanega programa ter uvedba bona za področje umetniškega uprizorjanja oziroma objekte za kulturne prireditve, spremembami proračuna za leto 2021 pa so se zvišala tudi sredstva za projektne in programske razpise na področju uprizoritvenih umetnosti.

Razvojni cilji:

- **Sprejetje področnega zakona o scenskih umetnostih**, ki bo celovito urejal področje gledališke in glasbene umetnosti, pri čemer bo vključeval tudi refleksijo, raziskovanje, kulturno-umetnostno vzgojo, arhiviranje in dokumentiranje gledališke in glasbene dediščine in digitalizacijo. Na področju gledališča bo formaliziral mrežo institucionalnih gledališč, natančno opredelil načela za določitev višine financiranja (delež v odnosu do lokalnih ustanoviteljev), določil poklicne standarde in normative, povečal obseg avtonomije in stopnje odgovornosti organov javnih zavodov, opredelil vloge strokovnih komisij (načini sofinanciranja, standardi in normativi, zaposlovanje). Vzporedno bodo potrebne ustrezne spremembe predpisov na področju zaposlovanja s ciljem oblikovanja sodobnejšega in bolj

prilagodljivega modela zaposlovanja na področju uprizoritvenih praks (Kolektivne pogodbe, Zakona o delovnih razmerjih in Zakona o javnih uslužbencih).²⁷

- **Prenova pravnih aktov:** Pravilnika o merilih za doseganje naziva prvak in vrhunski glasbenik ter Merila in kriterije za zasedbo delovnih mest priznanih ustvarjalcev.²⁸
- **Kontinuirano izvajanje programov kulturno-umetnostne vzgoje** ter razvoja občinstva.

Glasbene umetnosti

Področje glasbene umetnosti je izjemno široko, saj vključuje predstavljanje vseh zvrsti, praks in vsebin, ki jih družijo raziskovanje zvoka in glasbeno ustvarjanje ter balet. Sem sodijo tradicionalne glasbene zvrsti, ki so se razvijale skozi dolgo zgodovino glasbene umetnosti: opera, komorna in orkestralna glasba, etno glasba, zborovsko petje in glasbeno-scenske predstave, kot tudi vsi sodobni načini glasbenega in baletnega izražanja. Medsebojno primerljive umetniške vsebine in forme se izvajajo v zelo različnih organizacijskih in institucionalnih okvirih, npr. koncertni cikel ali glasbeni festival lahko poteka pod okriljem nacionalnega javnega zavoda, zasebnih ustanov, v organizaciji lokalnega društva, podjetij in celo posameznikov. Digitalni prehod na področju glasbene umetnosti prinaša nove pristope v vseh njegovih temeljnih oblikah. Uvajajo se novi produkcijski in poslovni modeli, spreminja se interakcija in odnos do občinstev, razvoj in spremembe pa terjajo ustrezne in pravočasne systemske in organizacijske prilagoditve področja. Kljub izjemno bogati zgodovini in mednarodno prepoznavnim glasbenim dosežkom je slovenska glasbena dediščina slabo poznana, kar vpliva tudi na šibko uresničevanje razvojnih potencialov in produkcijskih priložnosti. V okviru izvajanja javne službe je v Sloveniji treba v obstoječih javnih zavodih zagotoviti visoke umetniške kriterije in tehnično opremljenost. Eden od večjih problemov tudi v javnih zavodih na področju glasbe je, da sredstva za pokrivanje stroškov dela, ki so zakonsko opredeljeni, predstavljajo vedno večji proračunski delež MK, ob tem pa izstopa tudi kadrovska problematika. Potrebno bi bilo vzpostaviti takšno organizacijsko obliko javnega zavoda, ki bo glede na poslanstvo lahko realizirala nacionalno programsko politiko na najvišji ravni, omogočala uveljavitev in konkurenčnost v mednarodnem

²⁷ Zakon bo urejal tudi področje glasbenih umetnosti, zato ta cilj velja tudi za poglavje Glasbene umetnosti.

²⁸ Pravilnik velja tudi na področju glasbenih umetnosti, zato ta cilj velja tudi za poglavje Glasbene umetnosti.

prostoru ter zagotavljala pogoje za ohranjanje slovenske glasbene dediščine in njeno dostopnost. V zvezi s tem bi bilo treba spremeniti predpise, ki zavirajo fleksibilnejše delo javnih zavodov, doseči programsko profiliranost javnih zavodov na nacionalni ravni ter podpirati gostovanja vrhunskih predstav javnih zavodov v mednarodnem prostoru na referenčnih mednarodnih prizoriščih in festivalih.

Za ohranitev in razvoj mednarodno uveljavljenih slovenskih glasbenih festivalov ter razpršenih iniciativ za predstavljanje manj zastopanih nekomercialnih glasbenih vsebin je treba uvesti stabilne načine sofinanciranja. Glasbene in notne zbirke, koreografije in številna druga gradiva, nastala v javnih zavodih, so temeljnega pomena tako za izvajanje kot raziskovanje glasbe, zato je treba omogočiti in spodbuditi celovit digitalni prehod, dostopnost in hrambo na tem področju.

Treba je rešiti problematiko upokojevanja neaktivnih baletnih plesalcev in opernih pevcev. Obstoječa ureditev ne spodbuja upokojevanja umetnikov, ki zaradi dosežene starosti niso več zmožni ustrezno opravljati svojega poklica. Povprečna starost zaposlenih baletnikov je zelo visoka, najmanjše zunanjih kadrov povečuje izdatke javnih zavodov za stroške dela, zaposlovanje mladih baletnikov je tako skrajno omejeno. Javni zavodi podlegajo bremenu visokih stroškov dela. Možne rešitve so v naslednjih ukrepih, ki predvidevajo tudi zakonodajne spremembe:

- a) Prenehanje delovnega razmerja, ko baletni plesalec izpolni pogoje za pridobitev poklicne ali starostne pokojnine (lahko kakšna izjema za kratkotrajno podaljšanje v trenutku, ko bi mu prenehalo delovno razmerje ali premestitev),
- b) Možnost enkratnega izplačila zbranih sredstev v okviru poklicnega zavarovanja.
- c) Možnost sklepanja pogodb o zaposlitvi za določen čas od 1 do 5 let, brez omejitev števila sklenjenih pogodb. Podaljšanje skupnega trajanja sklepanja pogodb o zaposlitvi za določen čas npr. na 15 let (trenutna omejitev je 10 let).
- d) Premestitev na drugo delovno mesto, če delavec na umetniškem ali strokovnem delovnem mestu zaradi psihofizičnih lastnosti, ki so pogoj za opravljanje dela na tem določenem delovnem mestu, tega ne more več kvalitetno opravljati (lahko bi veljalo na splošno in ne zgolj za baletne plesalce)
- e) Trajna prezaposlitev v drug javni zavod, brez javnega razpisa za zaposlitev.

Razvojni cilji:

- **Vzpostavitev centra za digitalizacijo produkcije in programskih gradiv v javnih zavodih s področja glasbe in baleta**, in sicer v okviru že obstoječih javnih zavodov s področja glasbe, in **arhiviranje glasbene in baletne kulturne dediščine**, kar bo omogočalo enotno

interaktivno predstavitev raznolike glasbene dediščine Slovenije, tako za domačo kot tujo zainteresirano javnost ter začetek usklajenih procesov hranjenja, urejanja in digitalizacije vsebin slovenske glasbene dediščine z vzpostavitvijo zbirke zvočnih posnetkov, notne zbirke, zbirke posnetkov in/ali zapisov koreografij.

- **Zagotovitev stabilnega financiranja glasbenih projektov in programov**, ki bi omogočil smotno planiranje programov za več let in s tem tudi trdne dogovore z domačimi in mednarodnimi umetniki. To pomeni, da bi tudi financerji, MK in občine, imele bolj pregledno sliko o potrebah in porabi sredstev v državnih in nevladnih zavodih, kar bi omogočilo lažje oblikovanje razpisov na osnovi dejanskih potreb, povezovanje žanrsko in organizacijsko sorodnih subjektov ter decentralizacijo, dolgoročno načrtovanje dejavnosti in razvoj prizorišč ter občinstev, razvoj posameznih glasbenih žanrov, vključno z deficitarnimi, nacionalno in mednarodno povezovanje ustvarjalcev in producentov ter boljše pogoje za samozaposlene.
- **Sprejetje področnega zakona o scenskih umetnostih**, ki bo celovito urejal področje gledališke in glasbene umetnosti, pri čemer bo vključeval tudi refleksijo, raziskovanje, kulturno-umetnostno vzgojo, arhiviranje in dokumentiranje gledališke in glasbene dediščine in digitalizacijo.
- **Ureditev statusa baletnega plesalca oz. opernega pevca** (možnosti upokojitve).
- **Izboljšanje pogojev za glasbeno kritiko.**

Vizualne umetnosti

Področje obsega vse likovne zvrsti, ki jih družijo raziskovanje podobe in prostora ter njihovih transformacij skozi različne postopke in tehnike. Sem sodijo tako tradicionalne zvrsti: slikarstvo, kiparstvo in arhitektura, kot tudi vsi sodobni načini izražanja, ki so jih uveljavile zgodovinske avantgarde 20. stoletja in interdisciplinarnе ustvarjalne prakse s preloma drugega in tretjega tisočletja. Sodobna likovna umetnost pogosto uporablja izrazila in postopke, sorodne drugim področjem umetnosti; z njimi se povezuje in soustvarja celostne umetnine. Z intermedijo in gledališčem se srečuje predvsem v performansu, scenografiji in kostumografiji, s filmom pri animiranem filmu. Prispeva pa tudi nepogrešljive likovne elemente, knjigo soustvarja z ilustracijo in oblikovanjem njene celostne podobe itd. Ker se ukvarja s podobo in prostorom, je njena vloga nepogrešljiva tudi pri oblikovanju človeku in naravi prijazno grajenega okolja ter uporabnih predmetov in vidnih sporočil. Ohranja in revitalizira tisočletja stare podobe in ustvarja umišljene vizije prihodnosti.

Področje likovne umetnosti obsega spodbujanje in podporo umetniški ustvarjalnosti, skrb za njen skladen razvoj na nacionalni in lokalni ravni, predstavljanje izvirnih in vrhunskih dosežkov v mednarodnem prostoru kot pomembne kulturne identitete ter krepitev zavesti o pomenu likovne

umetnosti in njenega posebnega načina komunikacije. Za prizadevanje k temu pa je treba spoštovati in ohranjati njeno raznovrstnost, dostopnost in svobodo izražanja.

Razvojni cilji:

- **Vzpostavitev digitalne galerijske mreže**, ki bo horizontalno in vertikalno povezovala muzeje in galerije na lokalni in nacionalni ravni ter vključevala tako javne zavode kot galerije nevladne in zasebne provenience ter ustvarjalce. Tako organizirani deležniki bodo lažje ohranjali potrebno strokovnost, bolj profesionalno in ambiciozno zastavljali produkcije in koprodukcije, s katerimi se bodo predstavljali v domačem in mednarodnem prostoru. Večja preglednost in manjše drobljenje sredstev ne bo koristilo le kvalitetnejšim skupnim projektom, temveč bo dobrodošlo tudi za umetnike.
- **Vzpostavitev pogojev za likovno kritiko** in vrnitev stroke v vse sfere področja, od prispevanja recenzij v javnih občilih, prek vrednotenja umetnin za odkupe muzejev, pa vse do podpore delovanju trga.
- **Vključevanje vsebin vizualne umetnosti v vse stopnje formalnega izobraževanja** in njihova splošna dostopnost vsem na neformalni ravni.
- **Nadzor nad izvajanjem Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o uresničevanju javnega interesa za kulturo** (ZUJIK-G, Uradni list RS št. 61/2017), ki govori o nujnem umetniškem deležu v javnih investicijskih projektih.
- **Sistemska ureditev umetniškega trga in mehanizmov za njegovo delovanje**, oblikovanje stvarnih cen, vzpostavitev zakonskih podlag za pridobivanje novih kupcev in zbirateljev umetnin, vzpostavitev stimulacij za vlagatelje in zbiratelje ter stimulatívno nagrajevanje posebnih promocijskih, kulturno-vzgojnih in izobraževalnih programov, priprava zakonskih podlag za znižanje davka na likovna dela na 5 % (izenačitev s knjigo).

Arhitektura, oblikovanje ter kulturne in kreativne industrije

Glede na širok razpon ustvarjalnih praks likovne umetnosti, se področji arhitekture²⁹ (s krajinsko arhitekturo in urbanizmom) in oblikovanje, kljub temu da ju je zgodovina umetnosti vsa stoletja obravnavala skupaj s slikarstvom in kiparstvom, zaradi svojih specifik od njih toliko razlikujeta, da potrebujeta posebno obravnavo. S strokovnega vidika je velikokrat sporna uporaba enake metodologije in vrednotenja pri obravnavi njunega položaja in vloge v sodobni družbi, kar je posebej težavno pri razpisih MK, prek katerih ta sofinancira mednarodno in nacionalno pomembne kulturne projekte, saj sta področji arhitekture in oblikovanja vpeti v kulturni in kreativni sektor in na več segmentih prečita različna področja (gospodarstvo, okolje, znanost, kulturna dediščina in druga). Dosje Arhitektura v povezavi s trajnostnim razvojem, ki ga je kot članica EU podpisala tudi Slovenija, arhitekturo in oblikovanje prostora postavlja med ključne dejavnike za kakovost bivanja, uspešnost razvoja mest, njihovo raznolikost in konkurenčnost.

Slovenski prostor z naselji, s stavbami in krajino je temeljni pojav zgodovine, kulture in življenja v Sloveniji. Predstavlja najbolj opazen način izražanja v vsakdanjem življenju državljanov. V javni interes na področju arhitekture zato sodijo vse zvrsti s področja načrtovanja prostora: arhitektura, krajinska arhitektura in urbanizem.

Tudi oblikovanje, ki smo ga vso zgodovino obravnavali v okviru umetnostne zgodovine pod imenom umetna obrt, predstavlja pomembno področje ustvarjalnosti, saj posebej neposredno nagovarja širok krog prebivalstva in je ob arhitekturi najbolj opazno v vsakdanjem življenju. V javni interes na področju oblikovanja sodijo vse zvrsti: grafično, unikatno oblikovanje, vizualne komunikacije in industrijsko oblikovanje.

Splošni cilj je povečati izobrazbeno raven na področju prostorske kulture (arhitekture, krajinske arhitekture, urbanizma) in na področju oblikovanja (industrijskega, grafičnega in unikatnega oblikovanja ter vizualnih komunikacij), ju popularizirati na vseh ravneh, od izobraževanja do raziskovanja in predstavljanja dobrih praks, ter povečati njuno prepoznavnost v domačem in v mednarodnem okolju.

²⁹ Poimenovanje področja arhitekture in oblikovanja vedno vključuje tudi krajinsko arhitekturo in urbanizem.

Evropska unija je v svojih dokumentih³⁰ prepoznala arhitekturo kot tipičen primer horizontalnega značaja kulture, ki ni vključen zgolj v kulturno politiko, temveč v več javnih politik. Posledice odsotnosti področja arhitekture v kulturni in drugih politikah opažamo v naglem nižanju kakovosti življenja in življenjskega okolja ter dejanske vrednosti prostora. Z arhitekturno politiko, ki jo je sprejela Vlada RS (Arhitektura za ljudi³¹, 31. 8. 2017), je bil postavljen okvir razprave o kakovostno grajenem okolju v Sloveniji. V slovenskem prostoru se dogajajo številni nesmotni posegi v prostor, ki ustvarjajo širitev razpršene gradnje in suburbanizacije, erozijo kulturne dediščine, skrb vzbujajočo okoljsko onesnaževanje, zapletanje infrastrukturnih sistemov in posledično slabe arhitekturno-urbanistične rešitve, ki ne premorejo nujne dolgoročne vizije. Z vizualnim, energetske in ekološkim onesnaževanjem povzročajo drastično zmanjšanje urejenosti in prepoznavnosti prostora ter vizualne kulture prebivalstva, šibijo nacionalno ekonomijo in naglo manjšajo dejansko vrednost prostora, s tem pa negativno vplivajo na kakovost življenja in življenjskega okolja. Zaradi gradbeniške krize v drugem desetletju 21. stoletja so se tudi aktivnosti v arhitekturi skoraj prepolovile. Javni interes na tem področju je utemeljen v strokovno utemeljenem prizadevanju vseh vpletenih dejavnikov za splošen dvig prostorske kulture in tudi estetike oblikovanja. Za dosego teh dveh ciljev so bolj kot neposredne finančne spodbude posameznim ustvarjalcem potrebni ustrezni regulacijski ukrepi države.

Razvojni cilji:

- **Podporne aktivnosti in financiranje projektov za mlade oblikovalce** v okviru podpornih programov za kulturni in kreativni sektor.
- **Prednostna podpora trajnostno in okoljsko naravnanim projektom** in projektom, ki vključujejo tradicionalne gospodarske panoge, lesnopredelovalno, tekstilno in steklarsko industrijo, obujajo tradicionalne obrti in druga tradicionalna znanja in procese, po načelih krožnega gospodarstva in prehoda v brezogljico družbo, v sodelovanju z drugimi resornimi ministristvi (Ministrstvom za gospodarski razvoj in tehnologijo in Ministrstvom za okolje in prostor).
- **Vzpostavitev kriterijev in vzpodbud** za uveljavljanje kakovosti grajenega okolja (znak kakovosti, natečaji ...), posebej za vse javne in z javnimi sredstvi financirane zgradbe.

³⁰ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/ALL/?uri=CELEX:32001G0306%2803%29>

³¹ <https://www.gov.si teme/arhitekturna-politika/>

- **Medresorska podpora projektom kulturno-umetnostne vzgoje**, ki skrbijo za ozaveščanje otrok in mladih ter širše javnosti o pomenu arhitekture in kakovostnega grajenega prostora za kakovost našega bivanja.
- **Skrb za kulturo oblikovanja in grajenega okolja z upoštevanjem dediščine, omejenih naravnih resursov in spremenjenih okoljskih in družbenih razmer.**
- **Spodbujanje kulturnega in kreativnega sektorja na osnovi povezovanja z drugimi resorji**, ki lahko zagotovijo dodatne finančne in druge oblike podpor.

Film in avdiovizualna dejavnost

Filmi in druga avdiovizualna dela so danes med najbolj razširjenimi umetniškimi in kulturnimi vsebinami, saj digitalizacija in novi načini distribucije povečujejo njeno dostopnost; tako širijo občinstvo, a hkrati spreminjajo navade gledalcev oziroma uporabnikov. Prav tako pa sodobne tehnologije pomembno spreminjajo načine filmske in AV-produkcije.

Slovenska filmska in AV-produkcija je vedno bolj vpeta v globalno ekonomijo. Spremembe se pozitivno odražajo na koprodukcijski uspešnosti in kakovosti slovenske produkcije, ki pridobiva zaupanje občinstva in mednarodni ugled.

Ustvarjalnost in umetniška identiteta slovenske filmske in avdiovizualne kulture se pretežno razvija v okviru slovenskega jezikovnega in družbeno-kulturnega okvira, zato mora na globalnem kinematografskem in digitalnem trgu čim bolj uspešno in konkurenčno izrabiti prav prednost izvirnih vsebin. Svoboda ustvarjanja in izražanja ter kulturna raznolikost so namreč pogoj in dodana vrednost pri razvoju sektorja.

V okviru nacionalnih institucij Republika Slovenija zagotavlja pogoje za filmsko in avdiovizualno ustvarjalnost (sofinanciranje programov in projektov, tehnična podpora in visokošolsko izobraževanje), za strokovno hrambo nacionalne filmske dediščine ter za predstavljanje domače in svetovne filmske dediščine. Pri vzgoji in širjenju občinstev ter prikazovanju nekomercialnih filmskih in avdiovizualnih del imajo pomembno vlogo tudi lokalni javni zavodi, art kino mreža in javni nacionalni medijski servis.

Vzporedno s klasično (evropsko) filmsko ustvarjalnostjo se razvija produkcija avdiovizualnih del, ki je deloma bolj komercialnega značaja, vsekakor pa zaradi izredno dinamične oblike, sledenja tehnološkim spremembam in prilagajanja novim distribucijskim oblikam zahteva hitro odzivno in učinkovito podporno okolje.

Zaradi specifične narave, kompleksne produkcije in multiplikativnih učinkov avdiovizualna dejavnost kljub svoji v osnovi umetniški intenci presega področje kulture. Uveljavlja se kot kreativna industrija in je hitro rastoča gospodarska panoga, ki ima številne srednjeročne in dolgoročne pozitivne učinke tudi na področjih turizma, gostinstva, mednarodnih sodelovanj ter na prepoznavnost in ugled Slovenije. Slednje lahko po zgledu drugih držav dosegamo predvsem z denarnimi povračili za snemanja tujih filmskih produkcij na slovenskih lokacijah.

V okviru uresničevanja javnega interesa na področju kulture je treba izboljševati razmere na področju slovenske avdiovizualne kulture. Pri tem je treba slediti razvoju ukrepov, vzpostavljenih za konkurenčni in trajnostno vzdržni evropski avdiovizualni in medijski trg. Kot ključne elemente, ki bremenijo delovanje in razvoj tega področja, smo prepoznali neučinkovitost organizacije, neuskkljenost in nepovezanost delovanja deležnikov na avdiovizualnem področju, nezadostno in deloma neustrezno opremljenost javnega zavoda, ki izvaja tehnično realizacijo filmskih projektov, ki se sofinancirajo z državno pomočjo, ter posledično podhranjenost slovenske kinematografije, ki se odraža v programski raznolikosti in produkcijski kakovosti posameznih projektov. Zato je treba na filmskem in avdiovizualnem področju vzpostaviti učinkovito in prožno organizacijo, ki bo zagotavljala gospodarno in smotrno rabo javnih sredstev, ter najti dodatne vire financiranja, ki bodo prispevali h krepitvi kakovosti, količini in raznovrstnosti ustvarjanja na področju avdiovizualne kulture.

Razvojni cilji:

- **Upoštevanje deležnikov s celotnega filmskega, kinematografskega in avdiovizualnega področja** (ustvarjalci, producenti, promocija, distribucija, prikazovanje, filmska vzgoja, izobraževanje) pri oblikovanju smernic za razvoj filmskega in avdiovizualnega področja, s poudarkom na spodbujanju kulturno raznolike filmske in AV-produkcije, profesionalizacije filmskega okolja, razvoja talentov in poklicev v avdiovizualnem sektorju.
- **Racionalna in učinkovita organizacija javne službe** na področju zagotavljanja sredstev in pogojev za izvedbo programov in projektov, ki so prepoznani v javnem interesu na področju filmske in AV-dejavnosti.
- **Povečevanje dostopnosti kakovostnih slovenskih filmov in avdiovizualnih del** na vseh distribucijskih platformah, razvoj filmskih občinstev in spodbujanje gledanosti.
- **Večanje udeležbe Republike Slovenije v koprodukcijskih mehanizmih in spodbujanje tujih investicij.** Promocija Slovenije kot privlačne snemalne destinacije s spodbudnim regulativnim okoljem.
- **Učinkovitejša promocija in trženje slovenskega filma v mednarodnem okolju.**

Za izvajanje naštetih razvojnih ciljev je treba ob spremembah predpisov poskrbeti tudi za ustrezno organizacijo podpornega okolja, zagotoviti ustrezno kadrovske in tehnično opremljenost ter strokovnost, za kar je potrebno:

- **Zagotoviti stabilno financiranje**, vsaj na ravni načrtovanih proračunov 2022 in 2023, za spodbujanje kinematografske, filmske in avdiovizualne dejavnosti, ob upoštevanju javnega interesa na področju filmske in AV-kulture.
- **Zagotoviti izvenproračunske vire** sofinanciranja programov in projektov filmskega in AV-področja v sodelovanju in soglasju z drugimi pristojnimi inštitucijami ter deležniki.
- **Umestitev področja filmske in AV-industrije med Ministrstvo za kulturo in druga ministrstva**, predvsem Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo, ki že pokriva kinematografsko dejavnost, z namenom izkoriščanja številnih multiplikativnih učinkov te hitro razvijajoče se kreativne industrije na druge gospodarske panoge in na mednarodno prepoznavnost države.
- **Medresorsko sodelovanje pri odpravljanju administrativnih ovir** za pridobitev dovoljenj in vzpostavljanju ugodnega regulativnega okolja z večjo odzivnostjo in prožnostjo odločevalcev.

Intermedijske umetnosti

Področje obsega sodobne umetnostne rabe izraznih sredstev in sodobnih komunikacijskih tehnologij, vključuje širok spekter umetnostnih praks v tematskem, izraznem in predstavitvenem smislu, ki so si v relativno kratkem času nekaj zadnjih desetletij pridobile status specifičnega, široko razvejanega sodobnega umetniškega področja. Pri sodobnih umetniških praksah, ki prečijo različna umetnostna področja ter v svojih hibridnih pojavnih oblikah segajo tudi na področje naravoslovnih, družboslovnih in humanističnih znanosti, se osnovno načelo spajanja izkazuje kot izrazito kompleksno. Medijsko gledano predstavlja sodobno razširjeno različico tistega, kar se npr. na področju uprizoritvenih umetnosti že tisočletja dogaja na analognem nivoju. Sem sodijo projekti, ki vključujejo različne oblike, prakse in izraze na presečišču sodobne umetnosti, znanosti in tehnologije. To so projekti, ki na umetniški način, ustvarjalno, razmišljujoče in raziskovalno vrednotijo ter osmišljajo procese, produkte in vplive sodobnih tehnologij na pojave v sodobni družbi. Kljub sodobnosti, aktualnosti in tehnološki privlačnosti je to področje v splošni javnosti še vedno slabše prepoznavno, zaradi česar mnogi mladi umetniki na začetku svoje ustvarjalne poti težje prodrejo na trg, številni že uveljavljeni umetniki pa na njem le stežka vztrajajo. Področje je neinstitucionalizirano, kar predstavlja še dodatno razvojno in

afirmacijsko težavo, tudi na področju slabo izkoriščenih možnosti za povezovanje z visokotehnološkimi podjetji.

V zadnjem obdobju so se med drugim začele aktivneje izvajati dejavnosti, financirane s pomočjo javnega razpisa Mreža centrov raziskovalnih umetnosti in kulture (MCRUK), katerega namen je bilo zagotoviti trajnostno usmerjeno komponento ter povezovanje v skladu z izhodišči pametne specializacije na možnih stičiščih umetnosti, znanosti, tehnologije in gospodarstva. S pomočjo evropskih kohezijskih sredstev se želi doseči vzpostavitev pogojev za delo mreže regionalnih središč, ki bodo po načelu soustvarjanja in mreženja tvorila celovito in mednarodno privlačno platformo za razvoj sodobnih raziskovalnih umetnosti v Sloveniji. Slovenski umetniki in producenti so v zadnjih letih naredili tudi nekaj pomembnih korakov v smeri mednarodne prepoznavnosti slovenske intermedijske produkcije. Težnja je, da bi Slovenija postala eno od mednarodnih središč za intermedijsko umetnost. K razvoju intermedijskih umetnosti v Sloveniji in k predstavljanju tovrstnih umetnosti širši javnosti pomembno prispevajo tudi specializirani festivali, ki v okvir svojih programov vključujejo tudi organizacijo predavanj, simpozijev in delavnic ter druge izobraževalne programe.

Razvojni cilji:

- **Povezovanje področja z visokotehnološkimi podjetji v Sloveniji**, vključno s štipendijsko shemo za ustvarjalce in novimi oblikami njihovega vključevanja v razvojno usmerjeno delo v podjetjih ter vzpostavitvijo mednarodnega centra za sodobno raziskovalno dejavnost za razvoj velikih mednarodnih produkcij in možnosti razvoja kariernih perspektiv slovenskih in mednarodnih umetnikov ter internacionalizacijo njihovega ustvarjanja.
- **Vzpostavitev intermedijske platforme**, ki bo ustvarjalno vozlišče za to področje, za načrten razvoj kulturno-umetnostne vzgoje na področju ter za mednarodna sodelovanja.
- **Vzpostavitev pogojev za kritiko** na področju intermedijskih umetnosti.
- **Kontinuiran razvoj občinstva** za intermedijske umetnosti, vključno z izvajanjem intermedijske vzgoje.
- **Podpora festivalskim platformam**, ki imajo pomembno vlogo pri predstavljanju intermedijskih umetnosti širši javnosti.

Kulturna dediščina

Kulturna dediščina je vrednota v vseh svojih pojavnih oblikah in pomemben, nedeljiv del lokalne, regionalne, nacionalne in evropske identitete. Vpliva na kakovost življenjskega okolja in je dejavnik uravnoteženega razvoja regij ter Republike Slovenije. Dediščina je temelj kulturne pestrosti, ki se prepleta z izjemno krajinsko in biotsko raznovrstnostjo, privlačnosti države za življenje naših državljanov, izobraževanje, razvoj, umetniško ustvarjanje, turizem in druge gospodarske dejavnosti. Pravica do dediščine sodi med človekove pravice, saj njeno ohranjanje in njena trajnostna uporaba spodbujata človekov družbeno-kulturni razvoj in izboljšujeta kakovost življenja. Dediščina ima pomembno vlogo tudi pri graditvi bolj povezane in demokratične družbe ter obenem pospešuje trajnostni razvoj, spodbuja kulturne raznolikosti in sodobno ustvarjalnost. Razvoj področja temelji na načelu celostnega ohranjanja kulturne dediščine kot temelja nacionalne identitete in kulturne raznolikosti Slovenije, vira navdiha sodobne ustvarjalnosti in ključnega dejavnika prepoznavnosti Slovenije v mednarodnem prostoru. Doseči ga je mogoče z bolj usklajenim sodelovanjem med vsemi javnimi, institucionalnimi in zasebnimi dejavniki. Doslej se je v Sloveniji uveljavilo le deloma in to na področju vključevanja varstva dediščine v prostorsko načrtovanje in graditev ter na dopolnjevanje dediščinskih vsebin v izobraževalnem procesu. Razvojni cilji na tem področju so zasnovani tako, da prispevajo k dvigu kakovosti življenja in bolj povezani družbi, spodbujajo trajnostni razvoj in dejavno razvijajo odnos družbe do naše dediščine. Konec leta 2019 sprejeta Strategija kulturne dediščine 2020–2023³² uveljavlja celostno ohranjanje dediščine v treh družbenih podsistemih, v besedilu imenovanih trije nosilni stebri: družba (v ožjem pomenu), razvoj in znanje.³³ Namen strategije je spodbuditi in podpreti vlogo dediščine pri doseganju splošnih strateških ciljev, kot so vključujoča družba, uravnotežen – pametni razvoj in nenehno prenašanje znanj, glavni izziv pa je ustvariti sinergijo med obstoječimi sektorskimi cilji, usmeritvami in ukrepi na področjih, pomembnih za ohranjanje dediščine, ter jih izboljšati ali dopolniti, kjer je to potrebno.

Razvojni cilji:

³² https://www.gov.si/assets/ministrstva/MK/DEDISCINA/STRAT_KD_2019.pdf

³³ Slovenska strategija je zasnovana dolgoročno in v celoti sledi Evropski strategiji kulturne dediščine za 21. stoletje (2017).

- **Vključevanje dediščine kot razvojnega vira v razvojne in sektorske politike**, zakonske in razvojne dokumente ter prostorske akte na državni, regionalni in občinski ravni ter sistemska zagotovitev virov financiranja ter uvajanje morebitnih davčnih in finančnih spodbud oz. ugodnosti.
- **Izvedba aktivnosti za uveljavitev pomena in vloge kulturne dediščine v družbi** ter višjo stopnjo vključevanja različnih skupin v dediščinske dejavnosti in pridobivanja novih občinstev, še posebej v okviru vzgoje in izobraževanja (kulturno-umetnostne vzgoje).
- **Spodbujanje večje vključenosti dediščine v mednarodne okvire in projekte**, vključno z nominacijami za mednarodne izbore dediščine. Vključevanje prostorov dediščine v javne prostore in javno dostopne dele objektov.
- **Spodbujanje razvoja kulturnega turizma**, KKS in drugih novih produktov in storitev z uporabo dediščinskih virov.
- **Spodbujanje digitalnega prehoda, razvoja e-storitev** (tudi za kulturno-vzgojne namene) ter večje uporabe e-storitev na vseh področjih dediščine.
- **Vzpostavitev enotne dediščinske platforme** v okviru sredstev za e-Dediščino iz Načrta za okrevanje in odpornost za nacionalno povezovanje dediščinskih ustanov v skupen digitalen uporabniški sistem.
- **Ostali razvojni cilji**, ki so podrobneje opredeljeni v Strategiji kulturne dediščine 2020–2023.

Arhivska dejavnost

Arhivsko javno službo opravljajo državni arhiv in regionalni arhivi. Naloge državnega arhiva opravlja Arhiv Republike Slovenije, naloge regionalnih pa izvajajo Zgodovinski arhiv Ljubljana, Pokrajinski arhiv Maribor, Zgodovinski arhiv Celje, Pokrajinski arhiv Koper, Pokrajinski arhiv v Novi Gorici in Zgodovinski arhiv na Ptuju. V javnem interesu morajo skrbeti za varstvo arhivskega gradiva in zagotavljati njegovo dostopnost, saj je povezano tudi z uveljavljanjem pravic posameznikov in pravnih subjektov. V tem smislu so temeljne naloge arhivov: prevzemanje, urejanje, popisovanje, hramba in omogočanje uporabe arhivskega gradiva. Arhivsko gradivo, od srednjeveških pergamentnih listin, rokopisnih kodeksov, spisovnega in katastrskega gradiva, načrtov, zemljevidov, zapuščin, fotografij in filmov do sodobnih digitalnih zapisov na različnih medijih, predstavlja nenadomestljivo pričevanje o preteklih dogodkih ter je pomemben del naše kulturne dediščine in nacionalnega spomina. S financiranjem slovenskih javnih arhivov skrbimo za ustrezno hrambo in dostopnost

arhivskega gradiva, ki ima trajen pomen za državo Slovenijo, za slovenski narod, pa tudi za posameznike. Arhivsko gradivo pa ne predstavlja le povezave z dediščino in preteklostjo, močno je vpeto tudi v naše vsakodnevno življenje. Arhivi namreč skrbijo tudi za varstvo arhivskega gradiva, ki nastaja pri poslovanju javnopravnih oseb na ravni državne uprave ali na ravni samoupravnih lokalnih skupnosti. Tako predstavlja pomemben del nacionalnega spomina – državi, lokalnim skupnostim ter njihovim ustanovam in posameznikom pa zagotavlja pravno varnost. Zato sodobni pogledi na arhive izpostavljajo predvsem človekove pravice, demokracijo, zaupanje in dostopnost vsem interesentom.

Razvojni cilji:

- **Zagotovitev ustreznih prostorskih in kadrovskih pogojev za izvajanje javne arhivske službe:** reševanje prostorske problematike javnih arhivov z namenom zmanjševanja tveganj nepopravljivih posledic zaradi unikatnosti arhivskega gradiva in izboljšanja pogojev za izvajanje nalog javne arhivske službe (53. člen ZVDAGA), zaustavitev trenda upadanja števila zaposlenih v javnih arhivih, vzpostavitev v preteklosti že doseženega stanja ter odprava pomanjkanja kadrov s širšim spektrom strokovnega znanja, še zlasti pa usposobljenih za nova vsebinska področja, povezana z elektronskim arhiviranjem gradiva.
- **Vzpostavitev, vzdrževanje in nadgradnja stabilnega in zaupanja vrednega slovenskega elektronskega arhiva e-ARH.si** kot ustrezne informacijske infrastrukture in ostalih pogojev za zavarovanje nacionalne arhivske kulturne dediščine ter s tem omogočanje njene uporabe v elektronski obliki, zagotovitev stabilnega financiranja obstoječih rešitev e-arhiviranja, njihovega vzdrževanja in potrebne nadgradnje zaradi zakonskih ali tehnoloških sprememb.
- **Sistematična digitalizacija ogroženega, poškodovanega oziroma najbolj uporabljanega arhivskega gradiva,** zagotavljanje nadaljnega razvoja strojne in programske opreme ter procesov, ki zagotavljajo dolgoročno hrambo in dostopnost arhivskega gradiva v elektronski obliki, vpeljevanje e-storitev za državljane ter s tem zagotavljanje dostopnosti arhivskega gradiva širšemu krogu uporabnikov, zagotavljanje bolj enostavnega in učinkovitega dostopa do njega, zmanjšanje tveganja poškodb in uničenja originalnih zapisov ter s tem povečanje stopnje njegove zavarovanosti kot kulturnega spomenika z njegovo kontinuirano digitalizacijo.
- **Ozaveščanje širše javnosti, še posebej otrok in mladih o pomen arhivske dejavnosti** ter uporabi arhivov v vsakdanjem življenju ter za različne strokovne namene.

Mediji

Slovensko medijsko okolje zaznamuje omejenost na majhen medijski trg ob hkratni vpetosti v digitalno ekonomijo, ki jo obvladujejo globalni tehnološki velikani. Posebnosti razvoja medijev ter njihovega urejanja, pogojenega z globalnimi trendi, so ključni problemi na področju medijev in tudi novinarstva, vključno z javnim medijskim servisom. Med drugim naslavljajo dolgoročno vzdržnost poslovanja in možnosti za njihov razvoj, pa tudi ohranjanje verodostojnosti, etičnosti in zavezanosti mednarodnim standardom ter zaupanje državljanov vanje in zmožnost kritične interakcije z njimi.

V takem okolju je zagotavljanje pluralističnega in transparentnega medijskega prostora z zadovoljivo ravnijo dostopnosti do kakovostnih in raznolikih medijskih vsebin poseben izziv, ki zahteva vrsto s širšo javnostjo usklajenih ukrepov.

Ob posodobitvi opredelitve medijev in določitvi dopustnega obsega državnega poseganja na to področje mora biti del ukrepov usmerjen v zagotavljanje ustreznih razmer za poslovanje in enakih pogojev za medije, ki se potegujejo za ista občinstva ter za vzpostavitev mehanizmov za odgovorno in pregledno delovanje digitalnih posrednikov pri distribuciji vsebin. Oblikovati je treba mehanizme za preglednost medijskega lastništva in preprečevanje škodljivih vplivov koncentracije in monopolizacije medijskih, oglaševalskih in elektronsko-komunikacijskih trgov. Prilagoditi je treba sisteme subvencioniranja medijskih projektov, ki zagotavljajo vsebine v širšem javnem interesu ali tržno manj zanimive vsebine, kot so vsebine javnih, lokalnih in neprofitnih medijev ter medijev, ki naslavljajo posebne javnosti, in podpirati inovativne medijske in novinarske projekte. Krepiti je treba zaupanje javnosti v medije, spodbujati pregledne uredniške procese in samoregulacijo kot enega ključnih elementov odgovornega in neodvisnega novinarstva. Okrepiti je treba medijsko in informacijsko pismenost vseh družbenih skupin, s posebnim poudarkom na skupinah, ki spadajo na družbeno obrobje (invalidi, starejši), za razumevanje tveganj in za aktivno participacijo pri soustvarjanju odgovornih medijskih praks ter zmanjševanje digitalnega razkoraka (*digital divide*).

Spremembe v načinih produkcije, distribucije in dostopa do medijskih vsebin odpirajo vprašanja, ki presegajo okvire predpisov, ki urejajo medije, zato mora sprejetju novele zakona o medijih slediti prenova drugih relevantnih predpisov, med drugim tudi zakona o javnem medijskem servisu. Poleg tega mora Republika Slovenija v svoj pravni red prenesti evropske normativne novosti in standarde na področju medijev in elektronskih komunikacij. Novela zakona o medijih zato predstavlja prvi in pomemben del širše medijske in komunikacijske reforme, ki jo podpirajo drugi predpisi, kot so zakon o avdiovizualnih medijskih storitvah, zakon o elektronskih komunikacijah in zakon o RTV Slovenija, ter ukrepi na področju davčne politike, kot so že uveljavljeno znižanje davčne stopnje za tiskane in

elektronske publikacije ter obdavčitev digitalnih oglaševalskih storitev. Ta bi prinesla dodatna finančna sredstva za nadomestitev izpada fiskalnih prilivov zaradi nižjih stopenj davka na dodano vrednost ter za javne podporne sheme, namenjene spodbudam za ustvarjanje medijskih vsebin.

Za našete in druge nujne ukrepe je treba ob spremembah navedenih predpisov poskrbeti tudi za ustrezno organizacijo in pooblastila regulatorjev ter zagotoviti njihovo neodvisnost, ustrezno kadrovsko in tehnično opremljenost ter strokovnost.

Razvojni cilji:

- **Raznoverstnost medijske ponudbe** glede na uporabo in distribucijo medijskih vsebin, glede na lastništvo medijev, nadzor medijev, vrste medijev in organizacijske oblike ter raznolikost in različnim starostnim skupinam prilagojenih medijskih vsebin v izražanju političnih, gospodarskih, kulturnih, lokalnih, regionalnih, manjšinskih in drugih družbenih pogledov.
- **Posodobitev opredelitve javnega interesa na področju medijev in javnih shem financiranja**, namenjenih ohranjanju delovnih mest v medijih, usposabljanju novinarjev in krepitvi samoregulacije.
- **Spodbujanje neodvisnih, profesionalnim in etičnim standardom zavezanih medijev**, preiskovalnega novinarstva in ustvarjanje pogojev za krepitev zaupanja v medije.
- **Ustvarjanje pogojev za produkcijo in distribucijo izvirnih medijskih vsebin**, zlasti zahtevnejših, specifičnih, inovativnih in manj zastopanih, kot so preiskovalno novinarstvo, kulturna in umetniška ustvarjalnost, vsebine, namenjene spremljanju in kritični refleksiji kulture in umetnosti ter lokalne informativne vsebine.
- **Spodbujanje razvoja medijske vzgoje pri otroci in mladih ter razvoja medijske pismenosti za zagotavljanje kritičnega razmišljanja pri presoji in ustvarjanju medijskih vsebin**, razlikovanje med mnenji in dejstvi, prepoznavanje neresničnih in zavajajočih informacij v medijih.
- **Enakovredna dostopnost medijskih vsebin**, ne glede na kraj prebivanja in osebne okoliščine, s spodbudami za ustvarjanje lokalnih vsebin, medijskih projektov, ki so namenjeni manjšinam, ter ustvarjanje in razširjanje medijskih vsebin v tehnikah, ki so prilagojene potrebam posameznikov, zlasti osebam z invalidnostmi in starejšim.
- **Ustvarjanje razmer, ki bodo javnemu medijskemu servisu omogočale neodvisno in profesionalno izvajanje javne službe** ter uresničevanje javnega interesa na področju medijev ob ustreznem odzivanju na spremembe v širšem medijskem okolju in praksah občinstev.

Kulturno-umetnostna vzgoja

Po vsebini in poslanstvu je to področje na presečišču kulturnega in vzgojno-izobraževalnega sektorja, zato je njen načrtni razvoj v večinskem segmentu skupna naloga ministrstev, pristojnih za kulturo in izobraževanje. Temelji na povezovanju med vzgojno-izobraževalnimi zavodi in profesionalnimi kulturnimi ustanovami³⁴, pomembno pa je tudi partnerstvo z drugimi resorji. V javni interes sodi skrb za dostopnost kakovostne kulturno-umetnostne vzgoje (v nadaljevanju KUV) kot temeljne pravice vsakega posameznika ter hkrati krepitev zavesti o njenem pomenu za celosten razvoj posameznika in družbe kot celote. Načrtno je treba skrbeti za prepoznavanje in promoviranje vloge in pomena KUV v celotnem vzgojno-izobraževalnem sistemu in širši družbi. Zagotavljati je treba razpršeno dostopnost profesionalne KUV ponudbe po vsej Sloveniji, s posebnim poudarkom na dostopnosti kakovostne ponudbe za otroke in mladino, tako v okviru formalnega kot tudi neformalnega izobraževanja – kultura in umetnost morata postati pomemben del otrokovega vsakdana (kakovostno in ustvarjalno preživljanje učnega in prostega časa, razvoj bralne pismenosti in bralne kulture ipd.). Otrokom in mladim je treba v okviru formalnega izobraževanja omogočiti spoznavanje različnih področij kulture in umetnosti z vidikov sprejemanja in spoznavanja (mladi kot aktivni, razmišljujoči in kritični bralci, gledalci, udeleženci, obiskovalci kulturnih dogodkov), raziskovanja umetnosti (tako sodobne umetnosti kot kulturne dediščine) in ustvarjalnosti (mladi kot ustvarjalci in aktivni udeleženci kulturnih dejavnosti) na vseh področjih kulture. Za razvoj področja je ključna zagotovitev kakovostne KUV ponudbe profesionalnih kulturnih ustanov na nacionalni in lokalni ravni. Vsako področje kulture mora prepoznati pomen KUV za celovit razvoj področja ter zagotoviti dostopnost programov in projektov, namenjenih različnim ciljnim skupinam otrok in mladih. Udejanjanje načrtne KUV in njena vključitev v ključne dokumente kulture ter vzgoje in izobraževanja sledita tudi evropskim in mednarodnim smernicam na tem področju (Unescove smernice Road Map for Arts Education, 2006; Seoul Agenda: Goals for the Development of Arts Education, 2010; Cultural Awareness and Expression Handbook, 2016). Zaradi prepoznanih učinkov na celosten razvoj posameznika ter družbe kot celote pa je pomembno njeno umeščanje na vsa področja človekovega delovanja in bivanja ter v vsa obdobja posameznikovega življenja, zato je njeno izvajanje naloga in odgovornost tudi drugih

³⁴ Izraz »kulturne ustanove« v celotnem besedilu vključuje vse ustanove, od javnih zavodov do nevladnih organizacij, združenj in društev, vključuje tudi delovanje samostojnih kulturnih ustvarjalcev – umetnikov in umetniških skupin, ki pripravljajo in izvajajo programe in projekte na področju kulturno-umetnostne vzgoje.

resorjev (sociala, zdravje, turizem, okolje, gospodarstvo in drugo). V javnem interesu je v ospredju tudi načrtna skrb za kakovostno usposabljanje strokovnih delavcev v vzgoji, izobraževanju in kulturi ter vzpostavitev partnerskega sodelovanja tako na nacionalni kot lokalni ravni. Po vzoru različnih tujih dobrih praks poleg nacionalne skrbi za strokovna usposabljanja na tem področju od leta 2014 MK, MIZŠ in Zavod RS za šolstvo v sodelovanju s Centrom Republike Slovenije za poklicno izobraževanje in Andragoškim centrom Republike Slovenije gradijo nacionalno mrežo KUV, ki vključuje Nacionalni odbor za KUV, nacionalne koordinatorje na vseh kulturno-umetnostnih področjih ter koordinatorje v vzgojno-izobraževalnih zavodih, kulturnih ustanovah in lokalnih skupnostih.

Razvojni cilji:

- **Medresorska umestitev KUV v področne strategije in operativne načrte na področju vzgoje in izobraževanja** (Bela knjiga v vzgoji in izobraževanju itd.) ter v druge sektorske razvojne politike (vseživljenjsko učenje, zdravje, družinska in mladinska politika itd.).
- **Priprava nacionalnih smernic razvoja KUV za obdobje 2023-2028:** na podlagi evalvacije razvoja KUV na nacionalni ravni v obdobju 2006-2021, se pripravi nacionalne smernice razvoja KUV na vseh področjih KUV v okviru formalnega in neformalnega izobraževanja.
- **Otrokom in mladim v okviru formalnega in neformalnega izobraževanja zagotoviti dostopnost kakovostne KUV** ter razvoj pozitivnega odnosa do kulture: podpora kakovostnim KUV programom in projektom profesionalnih kulturnih ustanov in samostojnih kulturnih ustvarjalcev na vseh področjih kulture na nacionalni in lokalni ravni ter povezovanje resorjev, ki skrbijo za programe in projekte za otroke in mlade – razvoj kreativnega partnerstva.
- **Nadaljnji razvoj nacionalne mreže KUV** in skrb za promocijo KUV v strokovni in širši javnosti: vzpostavitev medresorske podporne službe za KUV na nacionalni ravni (programska, organizacijska in informacijska podporna služba, ki deluje v okviru nacionalnega medresorskega projekta Kulturni bazar) ter vzpostavitev regionalnih informacijsko-svetovalnih KUV točk v okviru že obstoječih državnih javnih zavodov, v sodelovanju z JSKD in lokalnimi skupnostmi, gradnja področnih KUV mrež (npr. mreža za gledališko pismenost – nosilec SLOGI, za glasbeno vzgojo, filmsko vzgojo ...). Mrežna organizacijska struktura bo zagotavljala razvoj, promocijo in dostopnost kakovostnih KUV vsebin in dejavnosti na vseh področjih KUV za različne ciljne skupine na lokalni, regionalni in nacionalni ravni.

- **V okviru nacionalnega spletnega stičišča za KUV: www.kulturnibazar.si**, ki se razvija v nacionalno informacijsko-programsko bazo KUV, se bo povezalo kakovostne nacionalne področne KUV portale (npr. Zlata paličica, Šola filma, NMSB ...). V vsebinsko načrtovanje spletnega stičišča je treba obvezno pritegniti javne zavode s področja kulture ter obe agenciji in sklada, ki so izvajalci javnega interesa za kulturo.
- **Povečana skrb za kakovostno KUV za ciljno skupino 15+** ter večja pozornost participaciji mladih (15+).

Kulturna raznolikost kot človekova pravica

Prizadevanja so usmerjena v vzpostavitev pogojev za širšo in učinkovitejšo družbeno integracijo in demarginalizacijo kulturnega življenja za vse, ki živijo na območju Republike Slovenije. Javni interes na področju človekovih pravic in varovanja kulturnih raznolikosti se uresničuje tako, da se zagotavljajo pogoji za kulturno dejavnost in ustvarjalnost vsem ranljivim skupinam ter pripadnikom avtohtone italijanske in madžarske narodne skupnosti, pripadnikom romske skupnosti, pripadnikom nemško govoreče etnične skupine, skupin, navedenih v Deklaraciji Republike Slovenije o položaju narodnih skupnosti pripadnikov narodov nekdanje SFRJ v Republiki Sloveniji (Uradni list RS, št. 7/11) in drugim različnim etničnim skupinam ter priseljencem. Kulturna politika bo sledila načelu enakopravnega in njim prilagojenega vključevanja ranljivih družbenih skupin (pripadniki manjšinskih skupnosti in etničnih skupin, invalidi in multiplo ranljivi) pri zadovoljevanju njihovih ustvarjalnih in drugih kulturnih potreb.

Razvojni cilji:

- **Krepitev podpore organizacijam in ustvarjalcem ranljivih družbenih skupin** za izvajanje in promocijo kulturnih dejavnosti spodbujanje ohranjanja, razvoja in promocije kulture, jezika in identitete manjšinskih skupnosti in etničnih skupin, širjenje zavedanja prebivalcev Slovenije o njihovi kulturi in jeziku.
- **Podpora socialni vključenosti pripadnikov ranljivih družbenih skupin** na področju kulture, dvig kompetenc deležnikov na področju kulture za uspešno delo s pripadniki ranljivih družbenih skupin ter usposabljanje zaposlenih v kulturi za vključevanje ljudi z različnimi invalidnostmi.
- **Digitalizacija gradiv** z vseh področij kulturnega in umetniškega ustvarjanja ter **spodbujanje razvoja in dostopnosti digitalnih vsebin za ranljive družbene skupine**.

Ljubiteljska kulturna dejavnost

Ta dejavnost ima pomembno vlogo v družbenih procesih, zato ima v Republiki Sloveniji v primerjavi s podobnimi oblikami po svetu posebne razsežnosti in družbene funkcije ter posebno mesto v sodobnosti in zgodovini kulturnih in družbenih dogajanj. Na operativni ravni s pojmom ljubiteljstvo opredeljujemo tiste kulturne dejavnosti, ki jih neposredni izvajalci (člani pevskih zborov, orkestrrov, gledaliških in lutkovnih skupin, folklornih skupin, filmskih, plesnih in literarnih skupin, likovnikov) ne izvajajo kot poklic. Na izvedbeni ravni pa za podporo strokovnemu in mentorskemu delu delujejo tudi profesionalni ustvarjalci.

V javnem interesu je na tem področju vsa kontinuirana, strokovno pripravljena in kvalitetno izvedena kulturna ustvarjalnost in poustvarjalnost, še posebej tista, povezana z ohranjanjem nesnovne kulturne dediščine. K temu sodijo tudi pregledi nastalih dosežkov in strokovna srečanja, izobraževanje širokega kroga ljubiteljskih in bodočih profesionalnih kulturnih ustvarjalcev ter mentorjev, društvena dejavnost, ki spodbuja zanimanje za kulturo in jo v svojem okolju krepi, mednarodno sodelovanje in povezovanje ter informatizacija in digitalizacija. V okviru tega področja je pomembno tudi kulturno udejstvovanje pripadnikov drugih narodov in narodnosti v Sloveniji, sodelovanje z organizacijami Slovencev izven matične domovine (v zamejstvu in po svetu) ter mednarodnimi organizacijami. Poleg umetniške in kulturne funkcije je ljubiteljska kultura pomemben element socialnega vključevanja, aktivnega sodelovanja ljudi v kulturnem življenju, medgeneracijskega povezovanja, dvigovanja kompetenc posameznikov in medsektorskega povezovanja. Je tudi pomembna platforma za kulturno-umetnostno vzgojo različnih ciljnih skupin, še posebej pa mladih in razvoj občinster ter omogoča široko dostopnost do kulturnih dobrin. Ljubiteljska kultura spodbuja povezovanje, sodelovanje in odkrivanje novega, krepi medsebojno zaupanje, družbeno povezanost in spoštovanja med ljudmi ter ima velik razvojni potencial, kar vpliva na vsa področja razvoja sodobne družbe. Dvig kakovosti ljubiteljske kulturne ustvarjalnosti in povečanje dostopnosti do kulturnih dobrin je eden izmed pomembnih mehanizmov vključujoče družbe, ki v ospredje postavlja socialno kohezijo in trajnostni razvoj, pri čemer generira številne kulturno-umetniške prakse in produkcije, ki jih pripravljajo skupine in posamezniki iz različnih družbenih skupin, med drugimi tudi deprivilegiranih ali marginaliziranih.

Razvojni cilji:

- **Zagotavljanje ustreznih in stabilnih pogojev za izvajanje ljubiteljskih dejavnosti** s sodelovanjem med državo in lokalnimi skupnostmi.

- **Zagotavljanje ustrezne prostorske infrastrukture in kadrovskih virov**, s čimer se pomembno krepi razvoj področja, kakovost opravljenih nalog ter zagotavlja enakomerni kulturni razvoj v enotnem slovenskem kulturnem prostoru.
- **Nadgradnja sodelovanja kulturnih društev in ustvarjalcev iz Slovenije s sorodnimi slovenskimi organizacijami v zamejstvu in po svetu** ter s tem krepitev skupnega slovenskega kulturnega prostora.
- **Preureditev in uskladitev organizacijske strukture ljubiteljskih dejavnosti** za doseganje hitrejšega razvoja, prilagoditev hitrim družbenim spremembam in aktivnejšega sodelovanja z lokalnimi skupnostmi.
- **Podpora raziskavam s področja ljubiteljske kulture in skrb za digitaliziranje kulturnih vsebin** s področja ljubiteljske dejavnosti in vključitev področja v nacionalno platformo e-Kultura v okviru sredstev iz Načrta za okrevanje in odpornost.

VIII. SKUPNI CILJI ZA VSA PODROČJA KULTURE

Mednarodno sodelovanje na področju kulture

Mednarodno sodelovanje na področju kulture je pomembna oblika uveljavljanja slovenske kulture ter promocije države in je sestavni del zunanje politike. Pri tem izhaja iz širokega pojmovanja kulture in spodbuja njeno povezovanje s področji zunanje politike, javne diplomacije, mednarodne razvojne pomoči, izobraževanja, sosedske politike itd. Mednarodno uveljavljena kultura je lahko gonilna sila socialno-ekonomskega razvoja, zato EU spodbuja razvoj kulturne diplomacije in vzpostavitev kulturno informacijskih točk. Mobilnost (ustvarjalcev in kulturnih programov) je postala pomembna kulturno politična kategorija, na tem področju se izvajajo številni evropski in nacionalni podporni ukrepi, mreženje in mednarodno sodelovanje producentov pa vse bolj (so)oblikuje povezan evropski kulturni prostor. V globalizirani družbi, ki jo zaznamujejo hiter tehnološki razvoj in inovacije, postaja mobilnost vedno bolj pomembna, hkrati pa izraža tudi potrebo po večji solidarnosti in kulturnem razumevanju. Omogoča krepitev zmogljivosti in internacionalizacijo kulturnega in drugih ustvarjalnih sektorjev, prispeva pa tudi z naložbami v skupnost, (evropsko) povezovanje, kulturno sodelovanje in k družbenim spremembam. Razvejano mednarodno sodelovanje učinkuje v obeh smereh – bogati

slovensko kulturo in jo postavlja ob bok sodobnim evropskim in svetovnim trendom na različnih področjih ustvarjalnosti, hkrati pa slovenska kultura bogati evropsko in svetovno kulturno zakladnico.

Razvojni cilji:

- **Izvedba celovite analize razvojnih potreb** in priložnosti, da bi se zagotovila učinkovita krepitev mednarodnega sodelovanja, povečala stopnja povezanosti s cilji zunanje politike ter smotrni razvoj kulturnih predstavništev v tujini.
- **Spodbujanje mobilnosti slovenskih umetnikov in delavcev v kulturi**, vpeljava recipročnih programov izmenjave ustvarjalcev na področju kulture (štipendije, rezidence ...) ter spodbujanje programov za tuje umetnike v Sloveniji. Spodbujanje udeležbe slovenskih ustvarjalcev (in producentov) na festivalih in strokovnih sejmih ter razvoj mednarodnih koprodukcij.
- **Oblikovanje in vpeljava podpornih programov za usposabljanje in usmerjanje diplomatskih predstavnikov** za strokovno izvajanje nalog na področju kulture.
- **Podpora in zagotavljanje medsektorskih povezovanj pri nacionalnih projektih**, ki imajo poleg učinkov v umetnosti in kulturi širši pomen za državo (npr. Slovenija, častna gostja na mednarodnem knjižnem sejmu v Frankfurtu).
- **Spodbujanje in sodelovanje v bilateralnih in multilateralnih odnosih za zagotavljanje sodelovanja**, izmenjave dobrih praks, morebitnih finančnih podpor kulturnemu sektorju itd. v mednarodnih organizacijah kot npr. EUNIC, ASEF. Ob tem se spodbuja sodelovanja v evropskih projektih in sodelovanjih, ki rezultirajo v črpanju sredstev EU.
- **Podpora projektoma Slovenija, častna gostja knjižnega sejma Frankfurt 2023 in GO! 2025 Evropska prestolnica kulture Nova Gorica – Gorizia** za celovito predstavitev slovenske kulture in širše Slovenije kot privlačne turistične destinacije na medresorski ravni.

Digitalna preobrazba

Kultura je bila dolga leta odmaknjena od velikih sprememb, ki so jih digitalne tehnologije implementirale v druge panoge in segmente družbe. Načrtovana digitalna preobrazba kulture bo prispevala k njeni večji dostopnosti, raznolikosti, povezanosti ter večji prisotnosti slovenske kulture in Slovenije kot take v EU in širšem mednarodnem prostoru. Na tem področju Slovenija močno zaostaja za mnogimi evropskimi državami, ki se v skladu z direktivami in agendami EU od digitizacije in digitalizacije že pomikajo k naslednji fazi tj. digitalni preobrazbi z uporabo konvergenčnih tehnologij.

Slednja s poudarkom na humanizaciji tehnologije odpira neslutene možnosti za preboje in prehod v krožno gospodarstvo, nove smeri raziskovanja in razvoja v kulturi, še boljše možnosti za obvarovanje snovne in nesnovne kulturne dediščine ter nenazadnje tudi inovativne pristope pri njeni predstavitvi. Te tehnologije med drugim omogočajo nagovarjanje občinstev, ki jih celotno polje kulture z obstoječimi metodami dela in načini predstavitev do sedaj še ni uspelo nagovoriti. Prihodnje spremembe bodo od kulturnega sektorja zahtevale čedalje hitrejše prilagajanje ter tudi tvorno sodelovanje in interakcijo med temeljnimi postulati vsake skupnosti: gospodarstvom, znanostjo, kulturo, izobraževanjem in umetnostjo. Kulturni sektor skupaj s kreativnimi industrijami in kulturnim turizmom stopa na presečišče z drugimi resorji, zlasti gospodarstvom ter s tem postaja ena izmed gonilnih sil za ustvarjanje novih delovnih mest in za rast BDP. Z intenzivno integracijo kulture v razvojne in inovacijske procese na mnogoterih področjih pa lahko ta bistveno pripomore k hitrejšemu prehodu v trajnostno naravnano družbo. Samo družba, ki bo znala smotrno povezovati ljudi in različne znanstvene discipline z umetnostjo in kulturo nasploh, bo lahko uspešna na področju vzdržnosti, razvoja in ustvarjalnosti kot temeljev družbe prihodnosti.

Pandemija covid-19 je pokazala ranljivost družbe, ki ni prilagojena potrebam digitalne realnosti, zato je v okviru slovenskega Načrta za okrevanje in odpornost predvidenih 9,9 milijona evrov sredstev za vzpostavitev področnih platform in krovne platforme za kulturo (e-Arhiv, e-Dediščina, e-Kultura).

Razvojni cilji:

- **Vzpostavitev podpornega okolja za kulturni sektor**, zlasti iz sredstev Načrta za okrevanje in odpornost, ki bo temeljilo na platformah konvergenčnih tehnologij in bo služilo kot poslovni model oziroma orodje za podporo pri administrativno-tehničnih storitvah, krepitvi institucionalne usposobljenosti in izvajanju mentorskih programov.
- **Spodbujanje inovativnih pristopov pri uporabi novih tehnologij** pri predstavitvah in raziskavah snovne in nesnovne kulturne dediščine.
- **Spodbujanje in razvoj področnih portalov in njihova povezava v krovno platformo** z vključitvijo kritičnih vsebin (npr. vzpostavitev portala za umetnostno kritiko na področju gledališke, glasbene in likovne ustvarjalnosti).
- **Povezovanje kulturnega sektorja in gospodarstva** s ciljem krepitve razvojnih oddelkov, oblikovanjem ustvarjalnih ekip, razvojem poklicnih poti in (z)možnosti ter razvojem novih produktov in poslovnih produkcijskih in distribucijskih modelov na ravni industrije in družbe, ki spodbujajo trajnostni razvoj in krožno gospodarstvo.

- **Spodbujanje digitalne preobrazbe s povezovanjem v mreže ustvarjalnih, raziskovalnih in inovacijskih vozlišč** oziroma aktivnih platform za razvoj sodobnih raziskovalnih umetnosti.

Evropska sredstva

Z letom 2021 smo vstopili v novo finančno perspektivo evropske kohezijske politike, ki pa je bila v letu 2020 skupaj s celotnim večletnim finančnim okvirom EU deležna številnih prilagoditev v smeri odprave negativnih posledic pandemije covid-19. Področje kulture se tako doma kot v Evropi sooča s številnimi in večplastnimi posledicami lani nastale krize, ki za ponoven zagon delovanja ter ohranjanje in ustvarjanje novih delovnih mest potrebuje dodatne spodbude v obliki dodatnih finančnih sredstev ter novih, inovativnejših oblik sodelovanja, tako znotraj samega področja kot tudi v povezavi z drugimi gospodarskimi sektorji.

Slovenski **Načrt za okrevanje in odpornost** kot tudi programski dokumenti evropske kohezijske politike omogočajo Ministrstvu za kulturo, da z ustrezno kombinacijo reformnih ukrepov in naložb v prihodnosti zagotovi pogoje za trajni razvoj in večjo odpornost področja kulture. V teh prizadevanjih sledi dvema prioritetnima ukrepoma, in sicer kulturi in trajnostnemu turizmu ter digitalizaciji.

V Nacionalnem načrtu za okrevanje in odpornost, ki naslavlja zeleno, digitalno, podjetno in inovativno, odgovorno ter pametno Slovenijo, so potrjeni trije ukrepi na področju kulture.

Ukrepi:

- digitalna transformacija kulture (kot odziv na reformo: Digitalna transformacija sektorjev državne uprave), ki bo potekala na treh bistvenih in enakovrednih področjih kulture: ustvarjalnosti (platforma e-Kultura), dediščine (sistem e-Dediščina) ter arhivov (sistem e-ARH.si);
- trajnostna obnova in oživljanje kulturne dediščine in javne kulturne infrastrukture ter vključevanje kulturnih doživetij v slovenski turizem (kot odziv na reformo: Krepitev trajnostnega razvoja turizma);
- energetska sanacija kulturnih objektov.

Skupna potrjena vrednost za področje kulture v slovenskem Načrtu za okrevanje in odpornost je 86,9 milijona evrov.

Cilji kohezijske politike 2021–2027, ki jih bodo prioritetno uresničevali slovenski razvojni projekti, so: pametnejša Evropa s spodbujanjem inovativne in pametne gospodarske preobrazbe, bolj zelena, nizkoogljična Evropa s spodbujanjem prehoda na čisto in pravično energijo, zelene in modre naložbe,

krožno gospodarstvo, prilagajanje podnebnim spremembam ter preprečevanje in upravljanje tveganj, bolj povezana Evropa z izboljšanjem mobilnosti in regionalne povezljivosti IKT ter bolj socialna Evropa za izvajanje evropskega stebra socialnih pravic ter Evropa, ki je bliže državljanom, in sicer s spodbujanjem trajnostnega in celostnega razvoja mest, podeželja in obalnih območij ter lokalnih pobud. Ukrepi se ne podvajajo, ampak dopolnjujejo in celo nadgrajujejo z ukrepi, predvidenimi v Nacionalnem načrtu za okrevanje in odpornost. V okviru evropske kohezijske politike Ministrstvo za kulturo predvideva ukrepe s področja kulture v štirih izmed petih ciljev politike. Ti ukrepi so še v fazi načrtovanja. Poudarek bo na izboljšanju inovacijskega sistema in spodbudah za prenos znanja, razvoju kulturnega in kreativnega sektorja, digitalnem inoviranju, energetski in trajnostni prenovi stavb, ohranjanju in spodbujanju biotske raznovrstnosti, podpornem okolju za delovanje na področju kulture, štipendijah in podpori specializiranim poklicem v kulturi, izboljšanju in krepitvi ključnih kompetenc kulturne ozaveščenosti, zlasti pri mladih, vključenosti pripadnikov ranljivih skupin, revitalizaciji kulturne dediščine in kulturnem turizmu.

Drugi cilji iz evropskih sredstev:

- **Evropsko teritorialno sodelovanje**, čim širša umeščenost področja kulture v načrtovane dokumente čezmejnega, medregionalnega in transnacionalnega sodelovanja. V preteklem programskem obdobju je bilo Ministrstvo za kulturo vključeno v tovrstno sodelovanje s sedmimi, od tega štirimi čezmejnimi programi, kar nekaj projektov, ki je povezovalo prednostne naložbe tako z vsebinami raziskav in razvoja ter inovativnega delovanja kot tudi obnov in revitalizacije kulturne dediščine, je po kakovosti in obsegu sodelovanja preseгло format klasičnega čezmejnega sodelovanja. Zato so bili v nadaljevanju vse napore usmerili tudi v širitev možnosti nadgradnje tovrstnih projektov preko umeščanja koncepta kulturnih poti kot dela kreativnega in kulturnega turizma v okvir makro regionalnih strategij. Na ta način projekti prerastejo iz čezmejnih v mednarodne projekte in hkrati pridobijo na še večji kakovosti samih projektov.
- **Vključitev obnove in oživljanja kulturne dediščine v Strateški načrt Skupne kmetijske politike 2023–2027.**
- **Podpora delovanju pisarne Ustvarjalna Evropa**, Ustvarjalna Evropa 2021–2027 je program EU, ki bo nasledil program Ustvarjalna Evropa 2014–2020. Glavni cilji programa, ki bo vključeval sklope Kultura, MEDIA in Medsektorski sklop, so varovanje, razvijanje in spodbujanje evropske kulturne in jezikovne raznolikosti ter dediščine ter okrepitev konkurenčnosti in gospodarskega potenciala kulturnih in ustvarjalnih sektorjev, zlasti avdiovizualnega sektorja.

Investicije na področju kulture

Javni interes za investicije na področju kulture vključuje zagotavljanje prostorskih pogojev za izvajanje kulturnih dejavnosti in izboljšanje dostopnosti do kulture (kulturna infrastruktura) ter celostno ohranjanje kulturnih spomenikov (prenova, upravljanje in oživljanje). Uresničuje se s podporo investicijam v kulturne spomenike v državni, občinski in zasebni lasti ter s podporo vlaganjem v kulturno infrastrukturo. Sredstva, namenjena investicijam, so se v mandatu ministra dr. Vaska Simonitija izjemno povečala že v proračunu 2021, trend občutnega dviga sredstev za investicije se načrtuje tudi v proračunih 2022 in 2023. Financiranje načrtovanih investicij bo potekalo iz različnih virov:

- proračunska sredstva za tekoče vzdrževanje in investicije,
- sredstva, prejeta iz najemnin, namenjena vlaganju v najete kulturne spomenike,
- sredstva, namenjena investicijam z uveljavitvijo ZZSDNPK (Uradni list RS, št. 73/2019), in sicer v skupni višini 110,35 milijonov evrov od leta 2021 do 2027,
- sredstva, namenjena investicijam v okviru NOO, v višini 77 milijonov evrov.

V obdobju veljavnosti tega NPK si bo Vlada RS prizadevala zagotoviti vse pogoje, potrebne za izvedbo naslednjih investicijskih projektov na področju kulture.

Pregled ključnih investicij v javno kulturno infrastrukturo v državni lasti

Št.	Objekt	Pojasnilo	Ocenjena vrednost celotne investicije (EUR)	Predviden začetek del	Odgovornost
1.	SNG Drama, Erjavčeva cesta 1, Ljubljana	Celovita prenova	21.000.000	2023	MK
2.	ZVKDS OE Kranj, Tomšičeva ulica 7, Kranj	Celovita prenova	800.000,00	2023	MK
3.	ZVKDS OE Nova Gorica, Delpinova ulica 16, Nova	Energetska in statična sanacija objekta	300.000,00	2023	MK

	Gorica				
4.	ZVKDS OE Ljubljana, Tržaška cesta 4, Ljubljana	Energetska in statična sanacija objekta	600.000,00	2023	MK
5.	ZVKDS OE Novo mesto, Grad Grm, Skalickega ulica 1, Novo mesto	Celovita prenova objekta	5.000.000,00	2023	MK
6.	Tehnični muzej Slovenije, Bistra, Borovnica	Celovita prenova objekta	10.309.000,00	2023	MK
7.	Prirodoslovni muzej Slovenije	Celovita prenova objekta	6.700.000,00	2023	MK
8.	Arhiv RS Grubarjeva palača in Virant, Zvezdarska 1 in Levstikov trg 3, Ljubljana	Celovita prenova objekta na Zvezdarski 1 in energetska prenova objekta na Levstikovem trgu	6.700.000,00	2024	MK
9.	Arhiv RS Poljanska 40, Ljubljana	Celovita prenova objekta	15.000.000,00	2022	MK
10.	Muzej slovenske osamosvojitve	Celovita prenova	7.000.000,00	2021	MK
11.	Zgodovinski arhiv Celje	Energetska in statična sanacija objekta	4.100.000,00	2025	MK
12.	Pokrajinski arhiv Maribor	Celovita prenova	6.000.000,00	2023	MK
13.	Pokrajinski arhiv Maribor, enota Murska Sobota	Celovita prenova	4.000.000,00	2021	MK
14.	Dvorec Dornava	Celovita prenova	15.400.000,00	2021 oranžerija,	MK

				2022 grad	
15.	Grad Borl s pristavo- neobnovljen del	Celovita prenova	5.100.000,00	2025	MK
16.	Rojstna hiša Franceta Prešerna s pripadajočimi objekti	Energetska in statična sanacija objekta, izgradnja interepretacijskega centra	2.000.000,00	2021	MK
17.	Grad Negova - neobnovljen del	Celovita prenova	5.000.000,00	2022	MK
18.	Grad Turjak - neobnovljen del	Celovita prenova	2.900.000,00	2022	MK
19	Grad Viltuš	Celovita prenova	4.500.000,00	2021	MK
20	Grad Socerb	Energetska in statična sanacija objekta	220.000,00	2025	MK
21	Grad Gradac	Celovita prenova	4.100.000,00	2024	MK
22.	Šrajbarski turn	Celovita prenova	5.000.000,00	2024	MK
23.	Grad Snežnik - neobnovljen del pristav gradu	Energetska sanacija objekta	1.00.000,00	2022	MK
24.	Grad Snežnik - gozdarska šola	Celovita prenova	400.000,00	2022	MK
25.	Grad Predjama - grajska kašča	Celovita prenova.	1.300.000,00	2023	MK
26.	Grad Bizeljsko	Celovita prenova	3.200.000,00	2025	MK
27.	Grad Polhov Gradec-mlin	Celovita prenova	700.000,00	2023	MK
28.	Filmski studio VIBA film Ljubljana, Piran	Energetska sanacija objekta	7.000.000,00	2023	MK
29.	Arboretum Volčji Potok 3, Radomlje: pristava(stara uprava)-1, galerija -	Energetska sanacija objekta	830.000,00	2023	MK

	2, trgovina -3				
30.	Galerija Božidarja Jakca	Energetska in statična sanacija objekta	5.000.000,00	2024	MK
31.	Pokrajinski arhiv Koper	Energetska in statična sanacija objekta	1.400.000,00	2023	MK
32.	Izgradnja amfiteatra SNG NG	Novogradnja	2.000.000,00	2022	MK
33.	Centralni depo za javne zavode	Nakup parcele in novogradnja	5.000.000,00	2022	MK
34.	Center Rotovž	Celovita prenova	25.400.000,00 (delež MK 50 %)	2021	MOMB
35.	Kulturni dom Črnomelj, Otona Župančiča 1, Črnomelj	Celovita prenova objekta	1.700.000,00	2023	MK

Javni razpisi in pozivi

1.	JP JKI	<p>Predmet javnega poziva bo sofinanciranje vlaganj v javno kulturno infrastrukturo v lasti samoupravnih lokalnih skupnosti (v nadaljevanju: občine), in sicer za:</p> <ul style="list-style-type: none"> - investicijsko-vzdrževalna dela na javni kulturni infrastrukturi - nabavo opreme, namenjene izvajanju kulturnih programov, ki se izvajajo v javni kulturni infrastrukturi. 	12.000.000,00	2022-2027	MK
2.	JP KE	<p>Predmet javnega poziva bo sofinanciranje nujnih programov na področju kulture, in sicer za: Ureditev osnovnih prostorskih pogojev in nakupa opreme za javne zavode s področja kulture, katerih ustanoviteljica je lokalna skupnost.</p>	9.800.000,00	2022 -2027	MK

3.	JR EU	Predmet javnega razpisa bo sofinanciranje občinskih investicij v stavbe kulturne dediščine.	15.000.000,00	2022	MK